

У нумары:

Анёлы-ахоўнікі для дзяцей

Дзіцячая літаратура ўзбагацілася сучасным мастацкім праектам.

Стар. 6

Пялёсткі з радзімы Уладзіміра Дубоўкі

Беларуская глыбінка мела значны ўплыў на будучага паэта.

Стар. 13

Натхнёны Нёманам

Яўген Шунейка — асоба творча ўніверсальная.

Стар. 15

“Дабраслаў, Божа, жыта дажаць”

Дажынкі — адно з галоўных святаў у жыцці вясцоўцаў.

Стар. 16

Ігар Лапцёнак: “У выдавецкім бізнесе заўсёды элемент спантаннасці”

Інтэрв’ю з намеснікам міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Дадатак “Кніжны свет”

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс — 638562

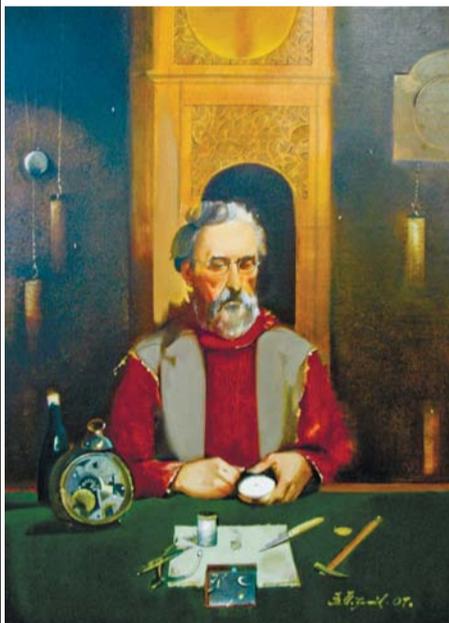
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі і ганаровымі званнямі адзначаюцца нашы лепшыя суайчыннікі, якія вылучыліся ў розных сферах дзейнасці выдатнымі дасягненнямі і сваёй працай спрыяюць росквіту Радзімы. Сярод сапраўдных герояў дня, якім Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ўручыў нядаўна высокія знакі ўсеагульнага прызнання, — вядомы творца і педагог, загадчык кафедры малюнка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімір Тоўсцік. Указам кіраўніка дзяржавы яму нададзена ганаровае званне “Народны мастак Беларусі”.

Карані і крылы таленту

“Мне вельмі прыемна, што краіна адзначыла маю працу. Лічу, што мастак павінен жыць для грамадства, і не веру тым, хто кажа, што піша палотны для сябе. Калі мастак жыве ў сваёй краіне і ў коле блізкіх людзей, творчасць, як мне падаецца, павінна зыходзіць з яго каранёў, ад вытокаў, каб ягоныя землякі разумелі яе. Трэба толькі шчыра працаваць, бо без шчырасці мастацтва не бывае”. Вось такім прызнаннем адраагаваў Уладзімір Тоўсцік на свой новы статус, міжволі акрэсліўшы пазіцыю сапраўды народнага творцы — народнага паводле існасці свайго таленту, крылы якога сілкуюцца ад глыбінных вытокаў загадкавай беларускай ментальнасці, магутных каранёў роднай гісторыі, унікальнасці спаконвечных культурных традыцый.

Нарадзіўся ён у Мінску, вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце (цяпер БДАМ) і ў творчых майстэрнях АМ СССР у Баку. Разнажанравыя работы беларускага жывапісца-станкавіста захоўваюцца ў мастацкіх зборах Беларусі, Азербайджана, Расіі, Нідэрландаў, ЗША, Італіі... Амаль 40 гадоў таму У. Тоўсцік пачаў удзельнічаць у айчынных і замежных выстаўках. Сёння яго можна сустрэць на многіх сталічных вернісажах, аднак часцей — у якасці

не экспанента, а кампетэнтнага гледача-эксперта, які прыйшоў добрым словам падтрымаць калег, пакланіцца няўрымсліваму духу і працавітасці патрыярхаў айчыннага жывапісу, павіншаваць равеннікаў, адзначыць поспехі моладзі.

Зрэшты, маладое пакаленне можа ўжо і самога У. Тоўсціка ўспрымаць як сучаснага класіка, чья творчасць — як сплаў сапраўдных залацінак. У розны час ён увасобіў на палотнах рамантычны дух дарэвалюцыйнай пецярбургскай прэм’еры Купалавай “Паўлінкі”, вобраз беларускага светача — Уладзіміра Караткевіча, партрэты калег-мастакоў; выступіў чуйным саўтарам пісьменніцы Таісы Бондар, асэнсавалішы паэтычную прастору яе кнігі “Рагнеда” праз глыбіню жывапісных выяў. Ён пакінуў свой творчы след у афармленні інтэр’ераў Мінскай ратушы і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Разам са сваімі калегамі В. Даўгалам і Г. Жарыным працаваў над маштабнымі габеленамі для аздаблення інтэр’ераў Мірскага замка. Напаўняў жыццесцярдэльнай музыкай унутраны свет сваіх метафарычных нацформортаў і жанравых сюжэтаў. Сябраваў аптымістычным позіркам люстранкі мінуўшчыны. Надаваў мудрую беларускую самадастатковасць, годнасць і гожаць узноўленым абліччам асоб, знакавых для нашай гісторыі...

Летась у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі прайшла персанальная, прымеркаваная да яго 60-годдзя, выстаўка У. Тоўсціка: “Падарожжа па прамінулым стагоддзі”. Экспанаваліся палотны, створаныя жывапісцам за апошнія тры дзесяткі гадоў, — малюнічыя выразнікі яго індывідуальнага (хоць і ўгрунтаванага ў рэчышча пэўных, карэнных і сусветных, традыцый) погляду на свет, на пльнь жыцця, насычаную імправізаванымі спалучэннямі з’яў, нечаканых абагульненняў, асабістых асацыяцый, алюзій...

Мне тады прыгадалася кранальная падзея з фестывалю “Музы Нясвіжа-2008”, прысвечанага адраджэнню гукавога кантэксту шасці стагоддзяў беларускай музыкі. Дык вось, у музычны кантэкст фестывалу арганічна ўвайшоў камерны вернісаж У. Тоўсціка, які прапанаваў гледачам жывапіснае падарожжа па мінулых часах — праз падборку сваіх карцін таго, 2008-га, года. Атмасфера фестывалу акрыліла Уладзіміра Антонавіча: “Прыемна, што ў Нясвіжы адраджаецца

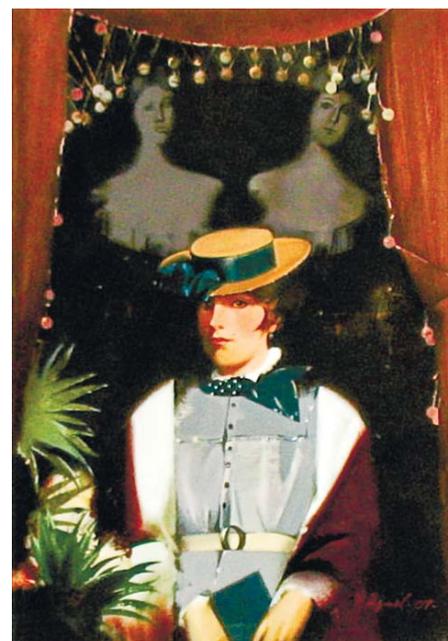
культура. Гонар для мастака — тут пабываць. І выбар твораў для фестывальнай выстаўкі я зрабіў адмыслова. Гэта быццам адыход у рамантызаванае мінулае, перададзенае ў серыі з чатырох партрэтаў-тыпажоў колішняга мястэчка: “Прыказчык”, “Мадыстка”, “Афіцэр”, “Гадзіншчык”, — і дапоўненае больш светлым каларытам жанравых карцін. Я зрабіў для інтэр’ера адраджаўранага Нясвіжскай ратушы партрэт Радзівіла Сіроткі. А цяпер замах Радзівілаў дасць магчымасць мастакам далучацца да вялікага працэсу адраджэння нашай культурнай спадчыны і гістарычнай памяці. Сам Нясвіж — энергетычная мясціна, і многае, што звязана з гэтым горадам, легендарным замкам, просіцца на палатно”.

Магчыма, наступны вернісаж Уладзіміра Тоўсціка парадуе нас нясвіжскімі матывамі?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка віншуе прафесара Уладзіміра Тоўсціка з высокім званнем народнага мастака Беларусі; палотны майстра — “Гадзіншчык” і “Мадыстка”.

Фота БелТА і Віктара Кавалёва

Пункцірам

• Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку РСФСР Людмілу Хіцяеву з юбілеем, мастацкага кіраўніка Маскоўскага мастацкага акадэмічнага тэатра імя А. П. Чэхава, народнага артыста СССР Алега Табакова — з 75-годдзем.

• У Віцебску аб'яўлены адкрыты конкурс на лепшы гімн горада. Для ўдзелу ў конкурсе неабходна да 30 верасня прадставіць тэкст гімна на беларускай мове (не больш як чатыры строфы, адна з якіх прыпеў) і ноты, а таксама асабісты дадзеныя.

• Мастак і літаратар Артур Клінаў па прапанове кінастудыі "Беларусьфільм" працуе над сцэнарыем для экранізацыі кнігі Яна Баршчэўскага "Шляхціц Завальня". Здымкі плануецца распачаць напрыканцы года.

• Фільм Аляксандра Колбышава "Ваўкі", зняты летась кінастудыяй "Беларусьфільм", атрымаў Гран-пры XIII Бярдзянскага міжнароднага кінафестывалю. Апроч галоўнай узнагароды прэстыжнага ўкраінскага кінафоруму, "Ваўкі" ўзялі таксама прыз у намінацыі "Лепшая аператарская праца".

• Выйшла аўдыёкніга "Пасланне сябрам", якая змяшчае 19 вершаў Ларысы Геніюш у выкананні самой аўтаркі. Запіс быў зроблены ў маі 1981 года ў Зэльве. На дыску таксама сабраныя фотаздымкі сяброў суполкі "Паддашкаўцы", сярод якіх Ларыса Геніюш, Яўген Кулік, Мікола Ермаловіч, Міхась Ткачоў.

• Дзяржаўная гісторыка-культура ўстанова "Гомельскі палацава-паркавы ансамбль" прэзентавала новы праект пад назвай "Музычны асамблеі". Цяпер ля сцен палаца будуць ладзіцца канцэрты класічнай музыкі, на якія плануецца запрашаць не толькі беларускіх музыкантаў, але і замежных гасцей.

• Калектыўная выстава друскінінскіх мастакоў, арганізаваная пры падтрымцы Генеральнага консульства Літвы ў Гродне, будзе працаваць у Гродзенскай выставачнай зале да 28 жніўня. Выстава дэманструе жывапіс, графіку, скульптуру, тэкстыль, батык больш як 20 літоўскіх майстроў.

• У гарадскім пасёлку Жалудок Гродзенскай вобласці ў трэці раз адбыўся фестываль кветак, які сёлета праходзіў пры падтрымцы Еўрасаюза і Праграмы развіцця ААН. Удзельнікі слаборнічалі ў майстэрстве складання букетаў, ландшафтнага дызайна, стварэнні кветкавых кампазіцый.

• Беларускі жаночы хор "Чароўныя лілеі" атрымаў некалькі ўзнагарод VI Міжнароднага фестывалю харавога мастацтва "Полющий мир" імя Юрыя Фалікава, які прайшоў нядаўна ў Санкт-Пецярбургу. Калектыў атрымаў дыпламы другой ступені ў намінацыях "Духовная музыка" і "Аднародныя хоры" і першую ўзнагароду ў намінацыі "Сучасная музыка".

• Выстаўка "Усмешкі беларусаў. Вядомыя і розныя" дзейнічае ў Нацыянальным мастацкім музеі. Экспазіцыя склаае 50 фотаздымкаў усмешлівых беларусаў, што былі адабраныя падчас спецыяльнага конкурсу.

• Выстава "Традыцыі і культура Японіі" адкрылася ў карціннай галерэі Рыгора Вашчанкі ў Гомелі. Экспанаты прадставіла амбасада Японіі ў Беларусі. Калекцыя знаёміць наведвальнікаў з асноўнымі традыцыямі і побытам жыхароў Краіны ўзыходзячага сонца.

Падрыхтавалі Саша ДОРСКАЯ і Бажэна СТРОК

Памяць

Грамадскасць адзначыла 56-я ўгодкі з дня смерці класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа. На Вайсковых могілках у Мінску адбылося ўскладанне кветак да помніка паэту.

Калі паглядзець на ступень увагі нашчадкаў да пісьменніцкай спадчыны, дык песняру тут, безумоўна, належыць адно з першых, пачэсных месцаў. Акрамя мастацкай значнасці самой яго творчасці, істотную ролю адыгрывае самаахвярная праца шэрага даследчыкаў, якія гуртуюцца вакол Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Менавіта супрацоўнікі ўстановы на чале з яе дырэктарам Зінаідай Камароўскай сталі ініцыятарамі штогадовай традыцыйнай акцыі ўшанавання памяці паэта.

Пасля ўскладання сынама песняра Міхасём Міцкевічам і літаратуразнаўцам Міхасём Мушынымскім вянка, а іншымі прысутнымі — кветак да помніка Коласа, адбыўся невялікі мінтынг. Зінаіда Камароўская, якая вяла рэй, па чарзе прадставіла слова старшыні мінскай гарадской арганізацыі

"Ён проста ў вечнасці знайшоў начлег"

Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхасю Пазнякову, старшыні Беларускага прафсаюза работнікаў культуры Наталлі Аўдзевай, паэтам Міколу Маляўку і Навуму Гальпяровічу, былому шматгадоваму загадчыку аддзела культуры Стаўбцоўскага райвыканкама Анатолю Грэку, Міхасю Міцкевічу і Міхасю Мушынкаму.

З вуснаў Камароўскай і сына пісьменніка гучалі вершы

самага Коласа, ад Міхася Пазнякова, Міколы Маляўкі — вершавання прысвячэнні. "Ён проста ў вечнасці знайшоў начлег" — менавіта гэты радок з верша Міколы Маляўкі на строіў прысутных на самотнасцелы лад.

Анатоль Грэкаў распавёў прысутным пра цэлую праграму мерапрыемстваў ушанавання памяці Коласа, якія праводзіцца цяпер і плануецца

ў перспектыве. Як вядома, на Стаўбцоўскай зямлі ладзіцца два фестывалі: юных музыкантаў "Сымон-музыка" і беларускай песні "Альбуцкая крынічка". У планах — стварэнне драўлянага комплексу скульптур "Шлях Коласа", сцяжыны валуноў у Альбуці, дзе прайшло дзяцінства пісьменніка, а таксама трох помнікаў — самому песняру на тэрыторыі музея, Коласу і Купалу ў Смольні, дзе адбылася іх першая сустрэча, і дзядзьку Антосію ў Стоўбцах. Галоўнай жа падзеяй стане стварэнне папячыцельскага савета для падтрымкі дзейнасці літаратурна-мемарыяльнага музея.

Напрыканцы Міхась Мушынскі нагадаў, што пачалася ўжо падрыхтоўка да святкавання 130-гадовага юбілею Якуба Коласа, і заклікаў да сумеснай працы. Тым больш, што да гэтага юбілею засталася ўсяго два гады.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

На здымку: ускладанне кветак да помніка Якубу Коласу.

Фота Кастуся Дробава

За падзеяй

3 Нацыянальнай — у вясковую

Днямі па ініцыятыве міністра культуры Рэспублікі Беларусь Паўла Лагушкі адбылася перадача кніг з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ў Ждановіцкую сельскую бібліятэку. Кожны чалавек нашай краіны, незалежна ад таго, жыве ён у вёсцы альбо ў сталіцы, павінен мець магчымасць знаёміцца з усім, што ствараецца ў культуры і літаратуры.

Паводле слоў загадчыка бібліятэкі Галіны Атрасевіч, сёння да іх запісана 1810 чытачоў, 500 з іх — дзеці. Кніжны фонд налічвае 19525 экзэмпляраў. Кнігавыдача ў мінулым годзе складала 32605 асобнікаў. На паліцах прадстаўлены багаты выбар перыядычных выданняў: да ўвагі наведвальнікаў 20 газет і 30 часопісаў.

У мясцовую бібліятэку заходзіць не толькі для таго, каб узяць альбо здаць кнігу. Для вёскі бібліятэка — гэта інтэлектуальны і культурны цэнтр. Тут праходзіць сустрэчы з творчымі людзьмі, адбываюцца лекторыі на розныя тэмы. Акрамя таго, на базе Ждановіцкай сельскай бібліятэкі працуюць два клубы для дзяцей і падлеткаў. Прававы клуб "Суразмоўца" накіроўвае сваю дзейнасць на работу з дзецьмі, якія становяцца на ўліку ў міліцыі. Творчы клуб "ЛІМОН" аб'ядноўвае юных літаратараў і журналістаў Ждановіцкай агульнаадукацыйнай сярэдняй школы. Дзякуючы такому супрацоўніцтву школы і бібліятэкі павялічваецца колькасць юных чытачоў. Асаблівую ўвагу супрацоўнікі бібліятэкі надаюць ветэранам, інвалідам і адзіночым пажылым людзям.

Павел Лагушка падкрэсліў, што важна захоўваць у людзей, асабліва ў дзяцей і моладзі, цікавасць да чытання. Гэтую мэту ставіць перад сабой і акцыя перадачы ў фонд Ждановіцкай сельскай бібліятэкі камплектаў кніг. Новыя выданні, што з'явіліся на паліцах, абавязкова будуць запатрабаваныя чытачамі. Спадар Лагушка дадаў, што і сам як чытач запісаны ў гэтую бібліятэку і мае магчымасць браць неабходныя кнігі.

Кацярына ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ

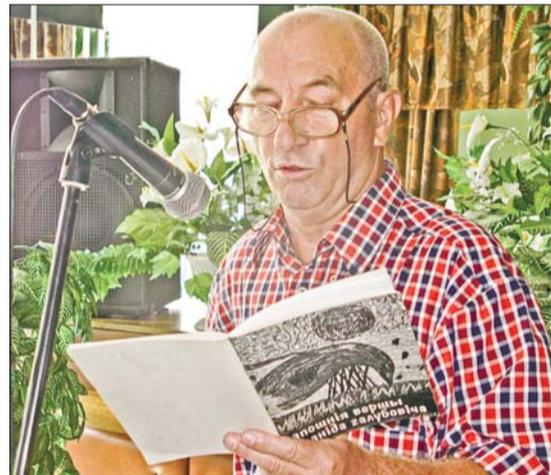
3 нагоды

"Полацк — бацька гарадоў беларускіх" — выданне шматграннае. Яно ўключае ў сябе гістарычны нарыс пра Полацк, з першых згадак пра яго ў летапісе і да нашых дзён. Гэта ў той жа час і апавед пра слаўных ураджэнцаў горада, ад Еўфрасініі Полацкай, Франціска Скарыны, Сімяона Полацкага да вучонага, выпускніка Полацкага кадэцкага корпуса Дзмітрыя Кайгародава, Героя Савецкага Саюза Сцяпана Пашкевіча. У выданні ёсць і раздзел "Літаратурная Полаччына": гэты рэгіён Беларусі, як вядома, займае асаблівае

Ад відавочцы

Зацемкі з радзімы паэта

"Хрыстос прыямліўся ў Гародні", а ў Клецку, 14 жніўня, каля раённага цэнтра культуры, ЛеГал выбраўся з аўтобуса, выцягнуўшы ўслед важкую валізу з кніжкамі... Першыя крокі былі асцярожнымі, хоць каму як не яму ісці гаспадаром тут, дзе на пытанне: "Хто твой найбольш знакаміты зямляк?" — школьнікі, зважаючы на ўладную інтанацыю настаўніка, хуценька адказваюць: "А-л-леанід Г-г-галубовіч... П-правільна?"

Правільна! Ды чаго хацець ад дзяцей, добра што ведаюць, а разбіраюцца ў сваіх сапраўдных прыхільнасцях паэзіі, калі навуцацца чытаць вершы. Тады і даведаюцца, і асэнсуюць усе здзяйсненні гэтага чалавека, які здолеў захавацца як асоба і як паэт, колькі б ён ні называў сябе "былым"...

Мерапрыемства, як зазначыў сам юбіляр, адгуло ў акадэмічным фармаце. Ён адзначыў і тое, што вельмі расчулены прыёмам: дзяўчаты-выдатніцы чыталі ягоныя вершы розных гадоў (амаль з усіх зборнікаў), вядучая звыкла-мядовым тонам запаўняла пераходы паміж нумарамі.

Хто ўмеў вылучыцца — у песні, прамове, дэкламацыі — вылучыўся, хто не ўмеў, той, прынамсі, пастараўся.

Кніжкі са згаданай валізы разышліся на "ўра". Дзіва што! Купрэў і Гадулька. Калі не ўся аўдыторыя іх ведае, то пазнаёміцца, учытаецца, зразумее і палюбіць. І нельга не згадзіцца: юбіляр — адзін з нешматлікіх

заступнікаў тых, хто і пры жыцці не вельмі ўмеў "прасунуць" сваю творчую прадукцыю.

Паўсотні своеасаблівых абраннікаў (мясцовая інтэлігенцыя у поўным узроставым дыяпазоне) пакідалі мерапрыемства зусім не стомленымі дзвюма гадзінамі духаты: як не прыгладзіўся — пахмурных твараў не заўважыў.

Не так шмат "зорак" выходзіць з асобна ўзятай, перыферычнай мясцовасці. Таму тут ганацца нават тымі, хто дасягнуў абласнога узроўню. А што ўжо казаць пра творчыя аўтарытэты рэспублікі!

А юбіляр усё-такі прызнаўся, што неўзабаве зноў наведае Клецчыну, каб у родным Вароніне акрыяць ды набрацца сіл. Чакаем, Леанід Міхайлавіч!

Ігар КАНАНОВІЧ

На здымку: паэт, крытык Лявон Галубовіч падчас святкавання яго юбілею на малой радзіме.

Фота Ліліі Мясешкі

Падарунак школьнікам

У хуткім часе ў выдавецтва "Пачатковая школа" пабачыць свет кніга "Полацк — бацька гарадоў беларускіх" — першае выданне серыі для школьнікаў "Гарады і гістарычныя мясціны Беларусі", у якой паэзія выйдзе кнігі пра Мінск, Віцебск, іншыя мясціны. Аўтарамі кнігі пра Полацк, заканамерна, з'яўляюцца людзі, чые жыццё і творчасць цесна знітаны з гэтым горадам — пісьменнік Навум Гальпяровіч і дырэктар выдавецтва "Пачатковая школа" Наталля Ваніна.

месяца ў гісторыі айчынай літаратуры. Маленькі чытач тут зможа прачытаць таксама пра музей сучаснага Полацка.

Пісаць гісторыю самага старажытнага горада Беларусі — справа адказная. Таму кнігу ўважліва прачытаў Юрый Бохан, доктар гістарычных навук,

рэцэнзентам выдання стаў археолаг з Полацка Дзяніс Дук, загадчык кафедры Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта.

"Полацк бацька гарадоў беларускіх" — кніга, багата ілюстраваная, аформленая фотаздымкамі, выявамі археалагічных знаходак, дзіцячымі малюнкамі.

Да таго ж, да кожнага раздзела пададзены пытанні, на якія юныя чытачы павінны адказаць. Як адзначае Навум Гальпяровіч, гэта першае выданне, што носіць адначасова і літаратурны, і метадычны, вучэбны характар.

Першая прэзентацыя кнігі пра Полацк пройдзе ў Маскве, на XXIII Міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы, пасля гэтага аўтары наведваюць Дзень беларускага пісьменства ў Хойніках. Навум Якаўлевіч выказаў спадзяванне, што кніга стане настольнай не толькі для маленькіх палачан, але і для ўсіх школьнікаў Беларусі, якія знаёмяцца з гісторыяй роднага краю.

Марына ВЕСЯЛУХА

Літ-абсягі

Кніга надзвычай маляўнічая, у ёй шмат фотаздымкаў і дакументаў. Аўтары правялі агромністую даследчую працу. Тут выкарыстаны матэрыялы з розных гістарычных крыніц, у тым ліку — ваенна-гістарычнага архіва ў Фрайбургу, прыватных асоб. Адзін з буйнейшых калекцыянераў па тэматыцы Брэсцкай крэпасці Аляксандр Вярбіцкі, які жыве ў Германіі, прадаставіў для выкарыстання свае зборы. Акрамя ўсяго, ён з'яўляецца адным з кансультантаў гэтай кнігі.

— Я прытрымліваюся той думкі, што сярод моладзі расце пакаленне візуалістаў, — распавядае Аляксандр Суворай. Мы выйшлі як асобны і самастойны новы жанр гістарычных выданняў, які называюць «фотакніга». Не альбом і не гістарычная кніга. А менавіта — фотакніга. Яе звышзадача: напачатку прыцягнуць да сябе ўвагу. А калі чалавек захопіцца, увойдзе ў тэму, ён прачытае не толькі падпісы пад здымкамі, а і ўвесь тэкст. Вось тады мы і выконваем сваю місію — вяртаем гіста-

Фотакніга як жанр

У год 65-годдзя Перамогі выйшла ў свет кніга «Брестская крепость. Война и мир». Аўтар канцэпцыі і тэксту Аляксандр Суворай вядомы ў колах краязнаўцаў Брэста і сярод чытачоў. Прынамсі, па папярэдняй кнізе «Брэсцкая крэпасць. На вятрах гісторыі», якая стала пераможцай на Нацыянальным конкурсе «Мастацтва кнігі» ў 2005 годзе. Сёлетняя кніга абсалютна новая. Як па змесце, так і па самой канцэпцыі.

рычную памяць пакаленню маладых.

Неяк так павялося, што пераважная большасць насельніцтва думае і асацыіруе Брэсцкую крэпасць з падзеямі 1941 года. «А я лічу, што гэта — вельмі важная веха, але — толькі адзін з эпизодаў жыцця Цытадэлі», — заўважае Аляксандр Суворай. На самай справе сама крэпасць — захаваны праз стагоддзі помнік гісторыі. І гэта выразна разумееш, калі чытаеш кнігу. Крэпасць — сімвал загінуўшага горада, які існаваў здаўна — Бярэсця. Яму больш васьмі вякоў. «Мы згадваем перыяд, які звычайна называюць расійскім, тыя 120 гадоў, калі Беларусь як гістарычная частка ўваходзіла ў склад Расійскай імперыі. Але не трэба забывацца і на тое,

што было да гэтага і да 1941 года, — распавядае даследчык. — Брэст пяць разоў пераходзіў з рук у рукі, і над ім былі розныя сцягі. Ён быў пад украінскай адміністрацыяй, пад нямецкай, польскай... Я спрабаваў зрабіць поўную гістарычную панараму за ўсе 176 гадоў, якія існуе крэпасць. Спадзяюся, што гэта будзе лепшае выданне агляднага характару за апошнія паўстагоддзя. А можа, хто-небудзь апырэдыць мяне і напіша яшчэ лепш».

Пра Брэсцкую крэпасць найперш згадваюцца два выданні: кніга Сяргея Смірнова, якая была створана ў савецкую эпоху. Грамадзянскі подзвіг аўтара ў тым, што ён вярнуў добрае імя людзям, якія ўдзельнічалі ў першых баях. Смірнова сваімі нарысамі

надаў крэпасці і міжнародную вядомасць.

А яшчэ ў 1961 годзе выйшаў зборнік успамінаў удзельнікаў абароны Брэсцкай крэпасці — «Гераічная абарона». Першы выпуск — найбольш шчыры і праўдзівы. Успаміны непасрэдных відавочцаў падзей. Затым былі зборнікі нарысаў, публікацыі ў прэсе. І вось — слаўная дата — 65-годдзе Перамогі — прынесла новае асэнсаванне цяпер далёкіх ад нас падзей.

Ірына ТУЛУПАВА

3-пад пяра

Напярэдадні свята горада беларускіх энергетыкаў, якому споўнілася 46 гадоў, на цэнтральнай плошчы Навалукомля на пляцоўцы пад адкрытым небам адбыўся першы гарадскі конкурс выканаўцаў эстраднай песні «Зорны дождж-2010». Гэта стала адметнай падзеяй у самым буйным населеным пункце Чашніччыны. Удзел у мерапрыемстве бралі 25 спевакоў у пяці ўзроставых групах. Самаму маладшаму выканаўцу споўнілася пяць, старэйшаму — пяцьдзесят шэсць. Выступіць на новалукомскай сцэне пажадалі вакальная група «Слаган» з Віцебска, а таксама васьмігадовая лепельчанка Яна Стрэльчанка, якая ў гэтым годзе стала лаўрэатам міжнароднага конкурса «Кубак Еўропы». Галоўную ўзнагароду атрымаў Андрэй Дашко, 35-гадовы жыхар Навалукомля.

Ірына ТОРБИНА

Прайшлі гастролі беларускай балетнай трупы ў Італіі. Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь прадставіў спектаклі «Спартак» Арама Хачатуряна і «Жызель» Адольфа Адана. Паказы адбыліся на сцэне грэкарыйскага тэатра пад адкрытым небам «Тэатро Ангіко» ў рамках фестывалю мастацтваў Taormina arte. У жніўні ў грэкарыйскім тэатры выступілі сусветна вядомыя танцоры і музыканты.

Вольга САВІЦКАЯ

25 жніўня ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі Палац мастацтва адкрылася выстава Гродзенскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў «Мастакі Прынямоння». У арганізацыю ўваходзіць 48 мастакоў. Такая калектыўная выстава для іх далёка не першая. Толькі за апошнія тры гады члены абласной арганізацыі экспаніравалі свае карціны на 46 выставах не толькі ў Беларусі, але і ў Галандыі, Швецыі, Італіі, Францыі, Кіпры, Грэцыі, Польшчы, Літве, Украіне, Расіі і ЗША, а таксама ўдзельнічалі ў шматлікіх міжнародных пленэрах. Гэтая выстава зборна творы такіх мастакоў Гродзеншчыны, як Н. Бандарчук, Ф. Собалеў, В. Казакоў, С. Кічко, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь А. Захараў, а таксама С. Грыневіч, А. Анціпін, В. Ільіна і многія іншыя.

С. Д.

«ЛіМ» у свой час паведамляў аб першай кнізе лірыкі ўнучатай пляменніцы Алеся Гаруна Браніслава Лапкоўскай (Прушынскай). Сёння мы ўжо маем тры яе выданні, напрыканцы мінулага года пабачыў свет зборнік дзіцячых вершаў «Чырвоны чаравічак». У паэтычны свет яе настаўніца са школы ў Падстарынных Баранавіцкага раёна Анастасія Жук прыйшла значна пазней і за кароткі час апублікавала зборнікі паэзіі «Дарогай жыцця», «Залотая асень», «Белья крылы», «След на земле». А днямі ў Брэсце выйшла яе кніга вершаў «Тронка рабыні». Відавочна, гэта выданне будзе падзеяй для ўсіх аматараў прыгожага пісьменства.

Міхась МАЛІНОЎСКИ

Урачыстае адкрыццё персанальнай выставы Уладзіміра Капшай, прымеркаванай да 70-годдзя мастака, адбудзецца 25 жніўня ў Рэспубліканскай галерэі «Палац мастацтва». Уладзімір Міхайлавіч, ураджэнец Рэчыцы, працуе ў афармленым мастацтва, а таксама ў жывапісе і графіцы. Узначальвае секцыю мастацкага праектавання Беларускага саюза мастакоў. Апошнім часам працуе над стварэннем музейнага комплексу Напалеона Орды ў Іванаўскім раёне. Творы Капшай знаходзяцца ў Мотальскім музеі народнай творчасці, Музеі Хаіма Вейцмана ў Ізраілі, прыватных калекцыях ЗША, Канады, Германіі, Італіі ды інш. Выстава мастака працягнецца да 5 верасня.

С. Д.

Арт-лінія

У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адкрылася мастацкая выстава Мікалая Мішчанкі пад назвай «Эксперымент». Увазе глядачоў прадстаўлены нацюрморты, эцюды і пейзажы, выкананыя акварэллю падчас паездак са студэнтамі на пленэры. Гэты праект адлюстроўвае яшчэ адзін бок творчасці мастака, які на працягу жыцця спалучае працоўную дзейнасць з творчай працай.

Выстава з'яўляецца значнай у біяграфіі мастака, бо яна сведчыць пра наяўнасць творчага, мастацкага запалу, які не губляецца, а дазваляе па-новаму адгукацца на тое, што адбываецца навокал.

— Спачатку планавалася зусім іншы праект, але потым я вырашыў прадставіць гэты свой эксперымент з акварэльным жывалісам, паперай, — паведамаў Мікалай Яўгенавіч. — І нездарма выбраў такую назву, бо «эксперымент» — гэта тое слова, якое аб'ядноўвае ўсе аркушы маёй выстаўкі. Тое, што адлюстравана тут, гэта тая рэч, якія чалавек любіць, якія знаходзіцца побач з ім.

У палотнах Мікалая Мішчанкі захаваны светлы, шчырамы погляд на жыццё. Тут усё звычайнае нашаму воку набывае магічнае гучанне, а потым адгукаецца асацыяцыямі, вобразамі і думкамі. Пей-

Таямнічае сугучча фарбаў

зажы і нацюрморты мастака быццам прадстаўляюць шыкоўную магчымасць спыніць час і прыслухацца да вечнасці.

Досыць сімвалічным падалося наведвальнікам палатно «Снежная зіма». Снег за акном, на падваконні стаяць кісці мастака, і, здаецца, глянеш на такое характэрнае — народзіцца шэдэўр. А ў карціне «Ля плаціны» адчуваецца неўтаймоўная сіла гучання фарбаў і адценняў. Тут усё, што не выкажаш словамі: замілаванне наваколлем, прага яднання з прыродай,

яе спакой, прахалода і характэрнае. Успамінам пра блізкую восень прасякнуты «Нацюрморт з калінай»...

Наведальнікі выставы, падзяліліся сваімі ўражаннямі і павіншавалі мастака начальніку ўпраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Міхаіла Казакоў, дырэктару Нацыянальнага мастацкага музея Уладзіміра Пракапцоў і мастакам-калегі, сярод якіх былі Уладзімір Кожух, Георгій Палаўскі, Юры Кілько. Як заўважылі прысутныя, каб на такім узроўні валодаць тэхнікай акварэлі, трэба працаваць вельмі ўважліва, бо гэта праца ў пастаянным напружанні. І калі звычайна паняцце «эксперымент» звязваюць з нейкімі авангарднымі пошукамі незвычайных расчэняў, то ў палотнах Мікалая Яўгенавіча мы маем магчымасць назіраць эксперымент унутранага зместу, а менавіта: унутранай барацьбы. У яго пейзажах і нацюрмортах глядач мае магчымасць спасцігнуць творчую пазіцыю, душэўны стан мастака. І гэта немагчыма. «Мастацтва выходзіць чалавек. Тое, што мы прапануем яму, азначае, што такім мы хочам яго бачыць, — кажа Мікалай Яўгенавіч. — Мы нясем адказнасць перад глядачом».

Выстаўка будзе доўжыцца да 25 жніўня.

Алена ДРАПКО

На здымку: Мікалай Мішчанка.

Фота Кастуся Дробава

Повязі

Таварыства праводзіць вельмі эфектыўную працу, найбольш актыўна супрацоўнічае з цэнтральным Пекінскім і рэгіянальным Шанхайскім аддзяленнямі адпаведнай кітайскай арганізацыі. Паводле слоў Ніны Івановай, старшыні прэзідыума Беларускага таварыства, сяброўскія повязі працягваюцца ў папулярныя літаратуры і культуры Кітая, выступленнях у Беларусі аматарскіх творчых калектываў (прафесійныя калектывы маюць мажлівасць паказаць сябе падчас афіцыйных дзён КНР у Беларусі), паказу відэафільмаў.

Жніўенская сустрэча стала не толькі спатканнем сяброў з Паднябеснай, але і магчыма-сцю пазнаёміць іх з дасягненнямі беларускага мастацтва. Лаўрэат міжнародных конкурсаў Настася Насачова выканала на цымбалах беларускую музыку, ансамбль народнай песні «Світанак» прадставіў яркае харэаграфічна-песеннае выступленне, якое ўключыла ў сябе песні «Добры вечар, госці», «Ад панядзелка да панядзелка», «Вяселле» ды ін-

«Хай Кітай усміхаецца ў Мінску...»

Правінцыю Сінцзян, што месціцца на поўначы Кітая, і Беларусь аддзяляюць тысячы кіламетраў. Аднак яны не сталі перашкодай для цесных стасункаў паміж народамі. У Доме таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылася беларуска-кітайская вечарына «Масты сяброўства» з удзелам дэлегацыі Сінцзянскага народнага таварыства дружбы з замежжам КНР. Таварыства дружбы і культурных сувязей «Беларусь — Кітай», якое ўзначальвае былы пасол Рэспублікі Беларусь у КНР Уладзімір Русакевіч, сёлета спаўняецца 50 гадоў.

шыя. А ў выкананні салістак філармоніі Вікторыі Казакевіч і Наталлі Мамыкі, якія спецыяльна дзеля гэтага выйшлі з адпачынку, прагучаў гімн беларуска-кітайскага сяброўства «Паднябесная песня», створаны на словы Сяргея Панізніка кампазітарам Эдуардам Зарыцкім, які сам знаходзіўся за фартэпіяна.

Афіцыйны статус мерапрыемства дадаў удзел у ім кіраўніка дэлегацыі Лю Сундона, саветніка па палітычных пытаннях Ван Сяньцзюя, а так-

сама старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па правах чалавека, нацыянальных адносін і сродках масавай інфармацыі Аляксандра Юшкевіча.

Дэлегацыя з Сінцзяна ў складзе прадстаўнікоў мясцовага кіравання і бізнесменаў знаходзілася ў Мінску толькі тры дні. За гэты час яны пазнаёміліся з беларускай сталіцай, а таксама прадставілі прапановы па далейшым супрацоўніцтве паміж краінамі.

У выпадку паглыблення ўзаемаадносін можна спадзявацца, што радкі гімна сяброўства «Хай Кітай усміхаецца ў Мінску, а ў Пекіне прае Беларусь», якія сталі сімваламі вечарыны, пераўтворацца са слоў у справу.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

На здымку: кіраўнік дэлегацыі Лю Сундон уручае сувенір Ніне Івановай.

Фота Кастуся ДРОБАВА

Сёлета Міколу Калінковічу споўнілася б 60 год. Перад самым Новым годам. “Нарадзіўся я ў вёсачцы Цна, якая раскінула свае хаты ўздоўж правага берага цудоўнай, ласкавай, панадна-серабрыстай рачулки з аднайменнай назвай каля 15 км на ўсход ад Лунінца, — піша ён у сваёй аўтабіяграфіі “Кароткі погляд на пражытае”, надрукаванай у кнізе “3 росных сцяжын”. — Нарадзіўся ў завею і траскучы мароз — 18 снежня 1950 года. Запісалі ў метрыку 15 студзеня 1951. І зусім не ад таго, што хацелі “падмаладзіць”, а з той прычыны, што сельсавет знаходзіўся ў суседняй вёсцы... Паспрабуй у разгул зімовай сцюжы па шматпавярховых гурбах дабрыся. Да таго ж — цяжкія роды...”

АШХАБАДСКІЯ ДНІ МІКОЛЫ КАЛІНКОВІЧА

Мікола закончыў СШ № 2 у Лунінцы, выкладаў у вясковай школе нямецкую мову, служыў у войску, вучыўся на журфаку БДУ, працаваў у газетах, стаў афіцэрам...

Ашхабадская двухпакаёўка ў мяне была ў самым цэнтры горада — побач з “круглячком” ЦК партыі. Першы паверх. Вінаграднік. Мангал. Альтанка. І сонца. Жорсткае ўлетку, белае, як соль на спінах людзей, і пшчотнае, ласкавае ўвесну і восенню. Пяць год на адрас гэтай кватэры прыходзілі пісьмы і паштоўкі ад родных, сяброў і з рэдакцыяй. Прыходзілі таксама газеты і часопісы. З Мінска. Атрымліваў (там у бібліятэцы не пагарташ) тыднёвік “Літаратура і мастацтва”, “Чырвоную змену”, “Бярозку” і “Вясёлку”. Адночы ў паштовай скрынцы ўзяў я “Звязду”, што трапіла туды, як адрасу з здагадаўся, выпадкова, паштары — з кім не бывае? — памыліліся, дык краем вока зірнуў на адрас, па якім газета павінна была быць дастаўлена, на прозвішча падпісчыка: М. Калінковіч. Хто такі? Вядома ж, зямляк. Праз колькі дзён я адчыніў дзверы амаль што круглатвараму, прыгожаму і моцна скроенаму хлопцу вышэй сярэдняга росту. Па ўсмешцы на твары адрасу здагадаўся: зямляк! Тут, у далёкай Туркменіі, сустрэць зямляка — падзея! Шчаслівая, радасная, незабыўная. Госць назваўся: гэта быў ён, гаспадар “блуднага” нумара “Звязды”. Парукаліся. Прайшлі ў пакой.

— Мне Мікола Федзюковіч твой адрас даў, — сказаў Калінковіч. — Калі даведаўся, што еду ў Ашхабад, адрасу ўспомніў пра цябе: “Там жа, — кажа, — і Васіль... Запішы, запішы адрасок. Мо і спатрэбіцца”. Вось я і завітаў.

Мы абодва былі рады гэтай сустрэчы. Гаманілі доўга, а потым я правёў Міколу на тралейбус, на прыпынку яшчэ раз дамовіліся сустракацца як мага часцей. Слова потым трымалі.

Вядома, калі б я вучыўся ці нават жыў апошнім часам у Беларусі, Міколу Калінковіча абавязкова ведаў бы — альбо асабіста, альбо па газетных публікацыях. Але да сваёй першай сустрэчы мы выходзілі з розных “кропак”: я з Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча, Мікола — з Белдзяржуніверсітэта. А, бачыце, сустрэцца ніколі не пазна, тым больш пасябраваць некалі зусім невядомым людзям. Хоць сяброўству таму наканавана было быць нядоўгім... Даволі хутка прозвішча Міколы з’явілася на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў, у гарадской газеце “Вечерний Ашхабад”. Дакументальныя аповесці друкаваліся з нумара ў нумар, мелі рэзананс. Крыху пазней надрукавала аповесць “Там, дзе цвіце тамарыск” і наша рэспубліканская газета “Знамя юности”, чым Мікола асабліва ганарыўся: напамініў сябрам, зямлякам, усім тым, хто ведаў яго, што ён — піша, хоць і знаходзіцца далёка ад дому, што як творца жыве.

Пра што ж пісаў М. Калінковіч? Трэба заўважыць, ён вызначаўся надзвычайнай працавітасцю за пісьмовым сталом, пісаў хутка і, на першы погляд, быццам бы лёгка, забаўляючыся. Але толькі на першы погляд. Недзе ў глыбіні душы, несумненна, матэрыял спярша фарміраваўся, выпяваў, а ўжо потым — як вада з перакуленага глянца — выплываўся на паперу. Спярша Мікола пакутаваў. Безумоўна. Як і кожны творца. Той жа страх перад чыстым аркушам паперы. Тая ж радасць, калі хораша працуецца, і той жа знаёмы смутак, калі матэрыял адляжыцца і ты зноў прабяжыш вачыма па напісаных радках.

Праз усё гэта М. Калінковіч праходзіў. У час стварэння ім сваіх аповесцей, а потым і радыёп’ес “Камісар Закаспія” і “Ліпеньскае зарыва”, што былі пастаўлены на туркменскім радыё, я быў побач з ім усюды. Нам хапала месца ў Ашхабадзе. Іншы раз, праходзячы па

проспекце Свабоды, бачыў я недзе каля апоўначы святло ў акне кабінета Калінковіча. Я ведаў: Мікола піша, корпаецца ў архівах, занатоўвае нешта ў сшыткі. Трэба спяшацца выпісаць усё, што зацікавіць, што павінна праліць святло на жыццёвы лёс людзей, якія былі тут яшчэ з часоў царскай Расіі. У першую чаргу яго цікавілі беларусы — такія, як Сяргей Малібожжа, Барыс Тузін, Андрэй Фралоў і іншыя зямлякі, якія і сталі пазней героямі ягоных твораў.

У прадамове да першай кнігі М. Калінковіча “Не обрывається земная связь”, якая пабачыла свет у выдавецтве “Туркменистан” у 1982 годзе накладам 30 000 асобнікаў, вядомы ў сонечнай рэспубліцы і за яе межамі пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі ТССР імя Махтумкулі Валянцін Рыбін вельмі шчыра і дэпла пісаў: “Мы ўсе з чаго-небудзь пачынаем. У адных, напрыклад, пачатак гэты найбольш яскрава выяўляецца ў паэзіі, мастацкім бачанні і адлюстраванні жыцця, у іншых — у багаці мовы, у трэціх — у фантазіі, аналітычнасці, іншы раз нават дэтэктывісцкі паказу падзей. Аднак почырк, манера, выбар творчага шляху — індывідуальнае. А індывідуальнасць дасягаецца перш-наперш карпатлівай працай над сабой і, вядома ж, дадзеным дарам.

Многае, калі не ўсё, у Калінковіча пачыналася з журналістыкі. (Па прафесіі ён — журналіст.) Яму добра знаёма беларускае Палессе — родны край. Спасціжэнне жыцця пашыралася па меры

ная Клецкага раёна. Аўтар вядзе нас не толькі па барханах, дзе праляглі шляхі дарогі унтэр-афіцэра, але нярэдка вяртае на Беларусь, у дарагія сэрцу героя мясціны.

Барыс Тузін, дарэчы, адным з першых прыняў вестку пра расстрэл 26-ці бакінскіх камісараў уначы на 20 верасня паміж станцыямі Перавал і Ахча-Куйма, за Краснаводскам...

Мы, беларускія ашхабадцы, часта збіраліся разам. Ашхабад — не Гомель, да бацькоў на выхадныя не шуганеш, на прысядзібны ўчастак таксама не трэба, іх проста ў нас не было, бо ўсе разумелі, што жывём тут часова, і карані глыбока не пускалі. Таму ў выхадныя робіш, што хочаш. Канцэрт, кіно, шашлык, горы, возера. І яшчэ быў футбол. Прыязджалі на сустрэчу з мясцовым “Будаўніком” (пазней — “Калхазчы”) каманды з Расіі, Украіны, Малдавіі, нават мінскае “Дынама”, калі вылятала з вышэйшай лігі, з трэнерам-іграком Эдуардам Малафеевым. Гэта былі не проста паходы на футбол. Гэта было нешта большае. Сустрэча з Бацькаўшчынай.

Адночы мы сабраліся ўчатырох: я, Мікола і жонкі. Сядзелі на маёй кухні, пілі елі і слухалі мае апавяданні, якія потым складуць першую дарослую кнігу прозы “Дзень у горадзе”. Святлана, жонка Міколы, падахвочвала, і я адчуў, што тут, у Ашхабадзе, яна таксама засумавала па родным беларускім слове. Ёй, як прызналася тады, найбольш спадабалася апавяданне “Шапка”.

Неўзабаве, у жніўні 1980 года, я паехаў з Ашхабада. Назаўсёды. Праводзілі мяне ўсе беларусы, акрамя Міколы. Ён не быў у Туркменіі.

Далей былі пісьмы ад Міколы з Масквы, дзе абараніў потым дысертацыю, стаў кандыдам гістарычных навук; з Тбілісі.

Па выдавецкіх і пісьменніцкіх справах Мікола (а ў Саюз пісьменнікаў СССР ён быў прыняты ў 1984 годзе) часта наведваў Ашхабад. Рос па службе, рос і стосік выдадзеных у Ашхабадзе кніжак: “Имя мое — Свобода” (1984), “Возвращение рассветной рани” (1987), “Не должен неизвестным быть солдат” (1987). Што яшчэ, здавалася б, трэба? Яшчэ Міколу патрэбна была Беларусь! Ён вельмі сумавуў па роднай старонцы і калі атрымаў размеркаванне ў Тбілісі, напісаў мне з бодем, што “усюды гэтыя валасатыя рукі робяць сваё надвор’е, там сумна і балюча назіраць за ўсім гэтым”.

Пра смерць Міколы я даведаўся з “ЛіМа”. Загінуў у Тбілісі. Трагічна. Прайшоў па жыццёвым полі ён шырокім, размашыстым крокам. Спяшаўся жыць. Спяшаўся пісаць. Але хіба ж паспееш усё зрабіць, маючы такую шырокую натуру, якой усяго мала?.. Не паспеў і Мікола. Яму падабалася жыць, як ісці па прыступках: паставіў нагу на першую — станавіў на другую, на трэцюю, на... дваццятую.

Прыступкі паднялі яго на неба. На якіх там аблоках жывеш, сябра? Што робіш? Якую думу думаеш?

Землякі свята захоўваюць памяць пра Міколу Калінковіча. У Лунінцы — якраз перад бібліятэкай — яму пастаўлены бюст. У раённым цэнтры і на радзіме пісьменніка ў вёсцы Цна адчынены мемарыяльныя дошкі. У раёне праводзяцца шахматныя і футбольныя турніры імя Міколы Калінковіча. Традыцыйнымі сталі літаратурныя дні Аляксандра Блока і Міколы Калінковіча. А ў 2005 годзе была праведзена першая літаратурна-краязнаўчая навукова-практычная канферэнцыя памяці пісьменніка Міколы Калінковіча, на якой давалося прысутнічаць і мне.

Васіль ТКАЧОЎ

На здымку: бюст Міколу Калінковічу ў горадзе Лунінец.

Анкета пісьменніка

Ісці за праўдай Жыцця

У мінулым выпуску “ЛіМа” (№ 32 за 13 жніўня 2010 г.) мы прапанавалі літаратарам паразважаць над тым, якое месца пісьменнік займае ў сучасным жыцці. Сёння на пытанні штоднёвіка адказвае пісьменнік Валянцін ЛУКША.

1. Існуе меркаванне: калі раней пісьменнік быў настаўнікам, вясцельнікам ісціны, то цяпер стаў прыватнай асобай, якая рэдка паяўляецца нават на ТБ. І яшчэ радзей — у газетах. Чаму?

2. Пагэзненне нораву — міф ці рэальнасць? Ці павінны кнігі “вучыць жыць”?

3. Як грамадская актыўнасць пісьменніка ўтварае на яго літаратурную працу?

4. Якія характэрныя рысы сучаснага нарыса вы б вызначылі?

1. Помню тэягады, калі я працаваў галоўным рэдактарам галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычнага выдання Беларускага радыё. Не магу назваць ніводнага з агульнага спісу — а было тады 200 членаў Саюза пісьменнікаў, хто б не выступаў на тэмы дня, на тэмы нашай сённяшняй рэчаіснасці. Гэта Былі Броўка і Шамякін, Адамовіч і Панчанка, Макаёнак, ды і ўсе творцы. Цяперашнія пакаленні не засталі той час, а ўявіце: увечары, асабліва ў вёсцы, збіраліся ля рэпрадуктараў людзі і слухалі кожны вечар літаратурныя чытанні, слухалі геніяльныя творы, да прыкладу, Івана Мележа ў выкананні Віктара Тарасова, Марыі Захарэвіч, Лілі Давідовіч і іншых нашых майстроў мастацкага слова. Апошнімі гадамі ажывілася тэлебачанне, і па два разы на тыдні і “Лад”, і іншыя праграмы дávalі выступленні пісьменнікаў, не ўсе яны былі ўдалыя, але былі.

Сёлета як бы ўсё падмянілі. Я не згадаю, каб нехта з літаратараў прагучаў на адным з каналаў. Гэта недапушчальны промах! А ў свой час мне вельмі папанявала на пісьменнікаў-настаўнікаў. Гэта былі мае слаўныя зямлякі: Пятрусь Броўка, Тарас Хадкевіч, Алесь Савіцкі. Яны былі настаўнікамі ў жыцці і ў творчасці. Адкрывалі яны дарогу ў шырокі свет тысячам будаўнікоў і нафтахімікоў як сваімі творами, так і сустрэчамі ў рабочых калектывах. Час быў вельмі багаты на адкрыцці. Падборкі вершаў і цыклы нарысаў пра “Нафтабу” стварылі Сяргей Грахоўскі, Рыгор Барадулін, Мікалай Матукоўскі, Рыгор Няхай. А пісьменнік Тарас Хадкевіч напісаў раман “Песні Дзвіны”. Пісьменнік Алесь Савіцкі — аповесць “Самы высокі паверх”, за якую атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі.

2. Роля кнігі ў выхаванні чалавека не змянялася ніколі. Ёй не можа перашкодзіць ні тэлебачанне, ні Інтэрнет. Трэба толькі з дзіцячага садка прывіваць моладзі любоў да друкаванага слова, альтэрнатывы якому няма. На вялікі жаль, цяперашні час змяняў і нашы норавы, і нашы густы. І ў дадатак да гэтага абмялела і кніжная пыль. Калі 15-20 гадоў таму выдавалася ў год больш 200 назваў кніг для дзяцей розных узростаў катэгорыяў у выданні “Юнацтва”, то цяпер значна менш і да слёз малым тыражамі. Хутка і “вучыць жыць” не будзе камаў.

3. Грамадска-актыўны літаратар — ён і ў творчасці грамадска-актыўны. Прыгадайце славутою трылогію Івана Мележа “Людзі на балоце”. Каб ён не быў з тых самых мясцін, адкуль выбіраўся і дэпутатам, дзе быў знітаваны з людзьмі, ці з’явілася б гэта трылогія? Наўрад ці. Прыгадайце лепшыя творы Івана Шамякіна, герояў г’ес Андрэя Макаёнка ці Анатоля Дзялендзіка — гэта ўсё ад жыцця. Літаратура і жыццё моцна знітаваны. Са свайго ўласнага творчага вопыту нагадаю пэму-хроніку “Белья берагі”, якую я не змог бы стварыць, не папрацаваўшы камсоргам на Полацкім нафтабудоў, потым кантрольным майстрам будоўлі, а потым урэшце і журналістам.

4. Адказаў бы словамі папярэдняга аўтара анкеты “ЛіМа” Васіля Ткачова: няпроста сказаць. Ва ўсе часы характэрнымі рысамі нарыса былі праўдзівасць і дакладнасць, аналітычнасць і шчырасць. Менавіта гэтаму вучылі нас Ігнат Дуброўскі, Барыс Стральцоў, Іван Новікаў і іншыя. Менавіта гэта і павінна быць асноватворным у нялёгкіх творчых пошуках сённяшніх майстроў п’ера. Гэтага мы ім і зычым.

Паход у незвычайны музей

Метал, бетон плюс дружба — гэта тры галоўныя складальнікі формулы будаўніцтва новага горада. Горада Наваполацка. Здаецца, было гэта не так і даўно, аднак дадзены падзея адышла ў гісторыю, ды акунуцца ў яе заўжды дапамагае музей. У нашым выпадку — Музей гісторыі і культуры горада Наваполацка. Але гэта ўстанова культуры не падобная да іншых. Тут усё незвычайнае... Паход у музей доўга адкладваўся на потым таму, што ў мяне чамусьці загалі склалася меркаванне, што там будзе нецікава.

“Ну што там можна экспанавать? — думалася мне. — Ады фотаздымкі, дакументы з іх афіцыйнай мовай і нічога цікавага і, безумоўна, нічога старажытнага”. Аднак думкі, з якімі я заходзіла ў музей і з якімі выходзіла, былі вельмі адрозныя. Мяне ўразіла экспазіцыя, афармленне, сама атмасфера музея, энтузіязм і самаадданасць працоўных, якія ўзвзялі за кароткі час цэлы горад з яго прамысловымі і жылымі пабудовамі, шпіталямі, дзіцячымі садкамі.

Удала выкананы дызайн дапамагае лепш адчуць подых тых гадоў. Ідзе расказ пра пачатак будаўніцтва — і музей быццам ператвараецца ў вялікую будоўлю: тут і неадакладаная цэгла, і вітрыны з металічных канструкцый, якія нагадваюць пад’ёмныя краны, і нават столь у выглядзе блакітнага неба з аб’ектамі! Ідзе апавед пра маладых працоўнікоў — і тут жа стылізаваны пакойчык таго часу, дзе і жыла моладзь. Здаецца, што зараз скончыцца працоўны дзень, і пакой напоўніцца звонкім смехам і галасамі. Усё тут сапраўды так, як было на той час”: шпалеры шэра-зялёнага колеру, на іх — выразаны карцінкі з тагачасных часопісаў, плакаты; адзенне простага пакою, лужок з металічных трубак са слядамі іржы... Можна ўзнікнуць заўвага: маглі б ужо хоць лужок пафарбаваць! А я так разумею: стваральнікі музея імкнуліся зрабіць не як мага прыгажэй, а як мага дакладней. І гэта ў іх атрымалася!

Вось так удала спалучыў экспанаты музея і яго дызайн мясцовы мастак Ігар Куржаляў. Дзякуючы яго натхнёнай працы было створана цудоўнае асяроддзе для атрымання не толькі ведаў, але і моцных уражанняў, эмоцый. Ён жа зрабіў і план-макет сённяшняга Наваполацка памерам у вялікі пакой.

У музеі няма старажытных экспанатаў з археалагічных раскопак ці экспедыцый. І гэта зразумела, бо гісторыя горада налічвае ўсяго толькі 51 год. Музей дэманструе не толькі гісторыю, але і сучаснасць. Вялікія залы прысвечаны дасягненням наваполацкачанаў у спорце, медыцыне, адукацыі і, вядома, пра-

мысловасці. Тут адмысловыя вырабы мясцовых майстроў-раемнікаў і прадукцыя прадпрыемстваў, заводаў-гігантаў...

Своеасаблівыя экспанаты — першы наваполацкі бензін, першы поліэтылен, атрыманы ў 1968 годзе, вялікі арыфмометр (тое, што сёння для нас калькулятар, толькі большы разоў у сто і не такі зручны), макеты пад’ёмнага крана, бульдозера і грузавой машыны, камсамольскія насценгазеты з заклікамі “мабілізацыі ўсіх рэзерваў вытворчасці на службу Айчыне!” — расказваюць і цудоўным чынам адлюстроўваюць гісторыю горада...

Пачыналася яна ў 1958 годзе, 7 чэрвеня, калі першы атрад будаўнікоў-“першапраходцаў” перабраўся з “таго берага” Дзвіны на лодках і разбіў першыя палаткі на месцы будучага нафтапрапрацоўчага завода. Што ўяўляў сабой Наваполацк у свой “дагістарычны перыяд”? Шматлікія вёскі (назвы некаторых з іх захаваліся ў назвах мікрараёнаў), лясы і каля 60 балот! Якія толькі сродкі не выкарыстоўвалі, каб паскорыць будаўніцтва! І сваю насценгазету “Камсамольскі пражэктар” выпускалі, у якой ганьбілі гультаёў і славілі ўдарнікаў працы. Разам з будаўніцтвам завода ўзводзілі і іншыя аб’екты — паступова адчынілі клуб, лазню, інтэрнат... Усе тады былі ахоплены агульнай ідэяй камуністычнага будаўніцтва і ішлі насустрач ёй.

Музейі зачыняе свае дзверы толькі ў... 19 гадзін! У той час як, напрыклад, усе адзінаццаць суседніх полацкіх музеяў — у 17 гадзін. Дарэмна большасць лічыць, што дарослыя ходзяць у музей толькі па выхадных, а дзеці могуць і ўдзень схадзіць. А бывае ж і так, што пасля свайго працоўнага дня хочацца культурнай праграмы на вечар. Асабіста для мяне, калі б музей не працаваў так доўга, то мой паход у яго адкладваўся б яшчэ да нявызначанага часу.

— Горад наш малады, прамысловы, і шмат жыхароў працуе па змянах: хтосьці да трох, а хто і да пяці гадзін. Таму мы шукаем індывідуальны падыход да кожнага, хочам, каб наш рэжым працы быў зручным для ўсіх, — пракаментавала сітуацыю дырэктар Музея гісторыі і культуры горада Наваполацка Дзіяна Бароўская.

Цікава, што гэтая вельмі прыемная ў размове жанчына, акрамя маіх слоў захаплення, усё ж хацела пачуць якія-небудзь заўвагі, рэкамэндацыі.

— Тое, што вы ўбачылі сёння — гэта не мяжа, — сказала яна. — Мы будзем развівацца і ўдасканальваць музей, бо ў нас ёсць галоўныя судзі — тыя, хто будаваў горад, хто ведае пра ўсё не па чутках.

Так, крытыка — добрая справа. Асабліва, калі ты гатовы яе прыняць, зразумець і зрабіць пэўныя высновы.

Напрыканцы хацелася б выказаць асабістае меркаванне пра неабходнасць існавання такога музея. І што б ні казалі пра наваполацкую прамысловасць з яе шкоднымі выкідамі, пра тое, што гэта “марудны Чарнобыль”, але адмаўляць значнасці зробленай працы, адмаўляць подзвіг кожнага, хто працаваў на будоўлі, нельга. Думаю, што не памылюся, калі правяду наступную паралель: нашы працоўныя ў 50—60-я гады зрабілі свой подзвіг, пабудоваўшы горад, і музейны калектыў зрабіў гэтак жа подзвіг свой, стварыўшы такі музей (дарэчы, за 4 месяцы!).

Ірына ШЫМУКОВІЧ

На здымку: Пётр Блахін — агзін з першых будаўнікоў горада.

Пачатак — ад Гедыміна

Калектыў Лідскага гісторыка-мастацкага музея стаў лаўрэатам спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеечам культуры і мастацтва 2009 года за рэалізацыю праграмы “Старадаўніх муроў адраджэнне”. Сутнасць гэтай праграмы заключаецца ў павышэнні цікавасці моладзі да гісторыі краю праз аднаўленне сярэднявечных традыцый (абход замка рыцарамі мясцовых клубаў, турніры рыцараў, сярэдневяковыя гульні, танцы, стральба з лука). Двойчы (у 2008 і 2009 гг.) Лідскі гісторыка-мастацкі музей быў прызнаны лепшай устаноўай культуры на Гродзеншчыне.

У 1959 годзе ў Лідзе адбылося адкрыццё краязнаўчага музея, які ў той час быў размешчаны ў будынку касцёла. Яго экспазіцыя знаёміла наведвальнікаў з гісторыяй і прыродай Лідчыны. Затым музей быў пераведзены ў будынак Дома сямейных урачыстасцей, дзе ў той час знаходзілася мастацкая галерэя. Пазней галерэя і музей былі аб’яднаны ў адну ўстанову культуры — Лідскі гісторыка-мастацкі музей, які пасля рэканструкцыі адчыніў свае дзверы 4 кастрычніка 2008 года. Такая кароткая гісторыя ўстановы, якая захоўвае памяць пра мінулае.

Сёння ў Лідскім гісторыка-мастацкім музеі працуе адна пастаянная экспазіцыя — “Прырода Лідчыны”. Дзейнічаюць і часовыя тэматычныя экспазіцыі: “Вядзём пачатак ад Гедыміна”, наведваюшы якую, можна пазнаёміцца са старажытнай гісторыяй Ліды і Лідчыны, “Дарогамі вайны” (апа-вядзе пра лёс Лідчыны ў час Вялікай Айчыннай вайны), “Гады прабаванняў, надзей і дасягненняў” — экспазіцыя, прысвечаная сямідзесяцігоддзю Лідскага раёна. Праходзяць у музеі і камерцыйныя выставы мастакоў.

Акрамя традыцыйных экскурсій, калектыў музея праводзіць музейна-педагагічныя заняткі са школьнікамі па тэмах: “Як жылі нашы продкі ў мінулым”, “Дарогамі Вялікай Айчыннай вайны”. У пакоі для практычных заняткаў, афармленне якога стылізавана пад інтэр’ер традыцыйнай беларускай хаць, вучні знаёмяцца з тэхнікай пляцення з саломкі, выцінанкі, а таксама часта бавяць час, цёпла гутараць за кубачкам духмянай гарбаты каля самавара.

Штодзень Лідскі гісторыка-мастацкі музей наведвае каля ста чалавек. Тут праводзіцца каля паўтары тысяч экскурсій на год. Музей выконвае план платных паслуг на некалькі год наперад (за мінулы год прыбытак склаў каля васьмідзесяці мільёнаў рублёў). Музей добра абсталяваны тэхнікай: камп’ютэры, камера, фотаапарат.

Сакрэт сваіх поспехаў раскрыла дырэктар музея Ганна Мікалаеўна Драб:

— У нас працуе творчы, апантаны сваёй справай калектыў. Утульны будынак — таксама адна з умоў поспеху. На жаль, музейная справа дагэтуль фінансуецца дрэнна. Да таго ж, вельмі складана знайсці і набыць сапраўды вартыя ўвагі навукоўцаў і наведвальнікаў экспанаты. Зразумела, што не пажадана было б паніжаць агульны ўзровень экспазіцыі, уключаючы ў яе экспанаты нізкай якасці. Хацелася б мець у нашым музеі і яшчэ дзве пастаянныя экспазіцыі — “Сучаснае мастацтва краю”, “Тыпы пасяленняў Лідчыны”. Над іх стварэннем мы працуем зараз.

Лідскаму гісторыка-мастацкаму музею ўжо больш пяцідзесяці год, але ў 2008-м з адкрыццём новага рэканструяванага будынка пачалося яго новае жыццё захававання памяці пра мінулае Лідскага краю — гэта асабліва важна для маладых жыхароў горада, які мае такую багатую гісторыю, і для самога горада слаўнага князя Гедыміна.

Марына ВЕСЯЛУХА

На здымку: супрацоўнікі музея падчас рыцарскага фесту.

Памяць

Наведванне музея Мінскага вагоннага дэпо дапамагло шмат новага даведацца пра гісторыю Беларускай чыгункі ў гады Вялікай Айчыннай вайны і працоўнікоў стальной магістралі, якія ўнеслі значны ўклад у справу агульнай перамогі над фашызмам. Дырэктар музея Аляксандр Ананчук расказаў шмат цікавых фактаў.

На франтах і ў партызаных ваявала 420 работнікаў Мінскага вагоннага дэпо. Адзін з іх — Уладзімір Лемза — удзельнік грамадзянскай вайны, работнік чыгуначнага транспарту, у гады Вялікай Айчыннай вайны заданні партыі знаходзіўся ў тыле ворага ў партызанскім атрадзе. Быў камісарам брыгады. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, ордэнам Айчыннай вайны першаі і другой ступені.

Антон Тагур працаваў у Мінскім вагонным дэпо, камандзір батальёна. У якасці прадстаўніка савецкага камандавання служыў у ваеннай камендатуры ў Чэхаслава-

Гартаем старонкі гісторыі...

Вялікая і значная для ўсяго беларускага народа дата — 65-годдзе Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі — абавязвае да многага. У першую чаргу мы павінны ведаць і памятаць тых людзей, якія загінулі за светлую будучыню краіны. Сярод іх — лётчыкі, вадзіцелі машын і танкаў, партызаны і чыгуначнікі.

кі. Узнагароджаны чатырма баявымі ордэнамі і трыма ордэнамі Чэхаславакіі. Пасля вайны працаваў на чыгунцы ў Мінску. Пётр Бачыла быў радыстам у падпольнай групе. Змог заклаці міну і ўзарваць сталуюку разам з нямецкім афіцэрскім саствам. У вайну правёў шэраг паспяхоўных аперацый. Быў расстраляны гітлераўцамі.

Раіса Назарава працавала бухгалтарам на чыгунцы. З першых дзён і да вызвалення Мінска ваявала з ворагам у партызанскім атрадзе Станіслава Градава. Неаднаразова выконвала адказныя і небяспечныя даручэнні. Мае шэраг баявых узнагарод.

Уладзімір Уласік у час вайны стаў партызанскім сувязным, перадаваў звест-

кі пра эшалоны, грузы, тыпы нямецкіх танкаў, цыстэрны з гаручым. Здолеў даставіць для партызанскага камандавання сакрэтныя нямецкія карты, даведаўся пра падрыхтоўку буйных карных аперацый. Узарваў два саставы: на станцыях Колашава і Фаніпаль. Пасля вайны ўдзельнічаў у работах па аднаўленні і адбудове вагоннага дэпо. Узнагароджаны шматлікімі медаламі і ордэнамі.

Ганаровы чыгуначнік Юрый Аўруцін — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў начальнікам тэхнічнага аддзела, галоўным механікам Мінскага вагоннага дэпо. З пачатку вайны — на фронце. У сярэдзіне ліпеня 1942 года быў накіраваны ў Іран. Спа-

чатку трапіў у Тэгеран, дзе знаходзілася ўпраўленне Ваенна-эксплуатацыйнага аддзялення савецкіх чыгуначнікаў, потым у порт Бендэр-Шах на поўдні Ірана, дзе і сустрэў вестку аб Перамозе. Пасля вайны ізноў працаваў у Мінскім паравозным дэпо. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені і знакам “Ганаровы чыгуначнік”. Юрый Аўруцін і сёння — срод нас: ветэрану вайны пайшоў 95-ы год, як высветлілася, ён нават піша... вершы.

Як бы лёгка нам зараз ні гартаць старонкі гісторыі, вайна была цяжкай і страшнай для кожнага народа. Бо кожны чалавек ваяваў не толькі за сябе, за краіну, але і за блізкіх і родных людзей. Значныя намаганні прыклаі чыгуначнікі Беларусі для таго, каб забяспечыць перавозкі пры аднаўленні народнай гаспадаркі. Чыгуначнікі ўлісалі бліскучую старонку самаадданай і гераічнай працы ў летапіс Вялікай Айчыннай вайны. І пра гэта сведчыць экспазіцыя музея Мінскага вагоннага дэпо.

Дар’я ШОЦК

АНЁЛЫ-АХОЎНІКІ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Арцём Кавалеўскі вядомы як паэт, празаік, перакладчык, літаратуразнаўца, выкладчык Інстытута журналістыкі БДУ і з нядаўняга часу — супрацоўнік часопіса для дзяцей і падлеткаў "Бярозка". Пачаўшы друкавацца ў 1996 годзе, Арцём далучыўся да неформальнага літаратурна-мастацкага руху "Бум-Бам-Літ", удзельнікі якога мелі на мэце — ні больш ні менш! — здзейсніць эстэтычную рэвалюцыю ў беларускай культурнай прасторы. Можна меркаваць, у іх усё атрымалася: Арцём Кавалеўскі, нягледзячы на досыць малады ўзрост, ужо ўвайшоў у гісторыю найноўшай літаратуры як стваральнік і практык логафармізму — творчага метаду сучаснай візуальнай паэзіі, а таксама як даследчык праблем інтэрпрэтацыі і аналізу сучасных канцэптуальных тэкстаў.

лак" — гэта паэтычная нізка ўзаемазвязаных аповедаў пра вельмі цікавага, неардынарнага персанажа, якога ведаюць, у якога вераць усе людзі, — і вялікія, і маленькія, — але якога ніхто ніколі не бачыў — хіба што адчуваў яго прысутнасць сэрцам, звяртаўся да яго ў думках або ў душы, дзялючыся з ім сваімі самымі патаемнымі надзеямі і перажываннямі.

Размаўляючы са сваімі маленькімі чытачамі, Арцём Кавалеўскі зазначае: "Наўрад ці хто з нас бачыў анёлкаў, а таму мы ўяўляем іх па-свойму — так, як падказвае нам фантазія: яны могуць быць вялікімі і малымі, сур'езнымі і прастадушнымі, задумнымі і вясёлымі — словам, рознымі. Але якія б абліччы нам не мроіліся, важна тое, што анёлкі жывуць і дзейнічаюць сярод нас, і вельмі шкада, калі мы — асабліва дарослыя — забываемся на гэта".

Унікальная задума Арцёма Кавалеўскага палягае ў тым,

каб прадставіць анёлка ў вобразе звычайнага хлопчыка — то сумнага ("Хто з анёлкам пасябруе?"), то вясёлага ("Музыконт"), то разважлівага ("Сакрат-анёлка"), то гарэзлівага ("На камеце"), паказаць яго ў розных гісторыях і прыгодах, такім чынам стварыўшы ўзор высокамаральнасці, чысціні і духоўнасці. Анёлка — той самы дзіцёнак, проста крышачку інакшы, бо ён ніколі не сталее і жыве на нябёсах. Ён непасрэды і шчыры, як любое малое, але ў той жа час мудры, як дарослы, і можа вельмі многаму навучыць. Ягоньня жыццёвыя ўрокі будуць не зануднымі і дэкларатыўнымі, бо любая навучка даецца лепш не па прымуце, а нібыта незаўважна, цягам новых цікавых адкрыццяў. Арцём Кавалеўскі ненавязліва змушае сваіх маленькіх чытачоў задумацца над тым, што такое сяброўства, навошта людзям надзея, любоў і вера ў лепшае, чаму трэба вучыцца

заўважаць прыгажосць усяго існага на зямлі.

У кнігу "Мой сябра анёлка" увайшоў 21 верш, фармальна, тэматычна і сюжэтная разнастайнасць якіх дэманструе высокапрафесійную пісьменніцкую падрыхтоўку аўтара. Відавочна, няспынным мастацкім пошуку і паэтычным знаходкі бумбамлітаўскага перыяду ўзбагацілі творчасць Арцёма, а класічная адукаванасць і абазнанасць у еўрапейскай літаратурнай традыцыі дазволілі яму не проста напісаць кнігу для дзяцей, а супольна з калегамі ажыццявіць цэласны праект на сумежжы паэзіі, мастацтва і музыкі.

Думаю, няслушна было б у апаведзе пра новую кнігу абысці ўвагай выхад кружэлкі з аднайменнай назвай "Мой сябра анёлка", куды ўвайшла 21 кампазіцыя на вершы Арцёма Кавалеўскага. Песні былі напісаныя вядомым кампазітарам і спеваком Зміцерам Вайццошке-

вічам і выкананыя ім супольна з WZ-orkiestra. Музыкае ўвасабленне гісторый пра анёлка адбылося пры чынным удзеле салістаў — маладых беларускіх музыкаў, сярод якіх — Святлана Бень (гурт "Серебряная свадьба"), Аляксей Зайцаў (група "Босае Сонца"), Янка Маўзер, Наста Няркасава, Ганна Хітрык ды іншыя.

Вершаў для дзяцей, напісаных сучасным беларускім паэтам, аформленых маладой мастацкай і пакладзеных на музыку найноўшым пакаленнем айчынных выканаўцаў, які ніколі не ставала нашай нацыянальнай культурнай прасторы.

Беларуская дзіцячая літаратура ўзбагацілася сучасным, актуальным мастацкім праектам, што само па сабе стала для нас неардынарнай з'явай і вялікім набыткам. Несумненна, кнігу "Мой сябра анёлка" высока ацэняць і дзеці, і дарослыя.

Віка ТРЭНАС

Голас Айчыны — самотны і светлы

Добрая навіна — выдавецтва "Лімарыус" заснавала новую серыю "Галасы Айчыны", у якой пабачаць свет выбраныя творы класікаў нацыянальнай літаратуры, падрыхтаваныя на высокім навуковым узроўні. Згодна з законам рынку, серыя мусіла распачацца невялікай сенсацияй. Гэта і адбылося: першай кнігай "Галасоў Айчыны" стала выбранае Аляся Салаўя, чые творы яшчэ ніколі не выходзілі на Радзіме, балазе, у такім аб'ёме.

форматворчасці можна назваць Кавалеўскага і Крушыну. Аднак, мусібыць, менавіта для Салаўя гэта было справай жыцця насамрэч. Пацвярдзэнне гэтаму можна лёгка знайсці ў галоўным даважжы кнігі — 136 лістах паэта (у наяўнасці эпісталярнай спадчыны палягае асноўнае адрозненне кнігі ад бінімаўскай "Нятускай красы"). З лістоў можна даведацца, што Аляся Салавей сапраўды спавядаў культ формы. Так, ён робіць закіды пра тое, напрыклад, што адзін з твораў напісаў верх шасцістопным ямба без цэзур на трэцяй стапе. "Скандал", — піша пра гэта Салавей. Падобныя паслы сустракаюцца часта. Яны, урэшце, сімптаматычныя. Гэткімі ж з'яўляюцца і яго папрукі што да мадэрнісцкіх пошукаў, ён рэзка адмаўляе іх: "Для мяне не мае ніякай вартасці і паэзія пра атам, і паэзія пра вераб'я, калі яна не мастацкая. Мастацкая ж паэзія пра вераб'я, які жыў і сотні тысяч год таму, — паэзія, вар'яцтва пра атам — вар'яцтва і больш нічога. ... А таму — яшчэ больш дасканаліць тое, што нам дадзена (у нас яно не было яшчэ ўдасканаленым ніколі), а не зніжацца да нявеглайства, замаскаванага "пошукамі новага" (ліст да Ю. Віцьбіча ад 20.10.47). Гэткім чынам Салавей абсалютна не прыняў творчасці Юхнаўца і нават прысвечыў таму верш-пародыю "Тысяча дзевяцсот..." (напісаную строгім памерам і дакладнай рыфмай) Такая эстэтычная палеміка ўяўляецца вельмі цікавай. Арыгінальна гэтая палеміка выглядае яшчэ і на фоне самой творчай "фізіяноміі" асобы. Ён — творца падкрэслена

нага рамантычнага светаадчування. Дарэчы, расцягасць на матэрыю і дух, на "музу" і "жывот" пастаянна выпінаецца з лістоў, паэт увесь час акцэнтуе на гэтым увагу. Мала таго, ён рашуча раз'ядноўвае асобы — сваю "пашпартную" і постаць Салаўя і часта апісвае рэспандэнтам жыццё кожнага з гэтых людзей паасобку. Псіхалагічная раздвоенасць, дваістасць жыцця пераследуе яго ўсюды. Толькі тады, калі лісты і вершы спыняюцца (а паміж імі ў тым здараюцца інтэрвалы ў 10 гадоў), разумееш: паэт вырашыў, што "жывот" перамог і не стаў прычынай — замаўчаў. Такім чынам, Салавей — творца трагічнага светасузірання, раздвоены, расцяты ці, паводле класічнай ужо цытаты М. Стральцова, "увасабленне пакутнага духу, адрынутага па нейкай незразумелай прычыне ад самога жыцця і асуджанага трапятца ў вечнай празе зліцця з ім". І — побач з гэтым — спалох ад адсутнасці цэзур у шасцістопным ямбе.

Вось жа, дасканаленне слова пры ўласнай трагічнасці. Аляся Салавей перш за ўсё рупіцца тут, вядома, не дзеля сябе, а дзеля росту нацыянальнай вершаванай культуры, якой, з ягоных словаў, у нас толкам і не было тады яшчэ. Нямаючы аднаго з гэтых людзей, якіх асабіста аддадзена і разгляду моўных памылак, аналізу карэктарскіх і рэдактарскіх недаглядаў у чужых публікацыях. Кожнае слова, надрукаванае няправільна, балоча адгуклася ў паэце. Такое чуйнае стаўленне да друкаванага слова, сакралізацыя яго лучыць эпісталярны Салаўя з крытычнымі

працамі Багдановіча. Апошні адчуваў кожную беларускую публікацыю як новае слова ў гісторыі нацыянальнай культуры, увогуле, адчуваў прысутнасць Кліо пры кожнай справе, што рабілася ў 1910-я беларусамі. Па аснове, фундаменце паэтычнай эмоцыі і, увогуле, па структуры вершаванага вобраза Салавей набліжаецца да Цютчава, яны сугучныя шмат у чым. Аднак цютчаўскае вершаванне арганічна вырастае з рускай паэтычнай традыцыі і, па вялікім рахунку, з нарматыўных граматык і рыторык XVIII ст., у той час, як Салавей абшпіраецца на пустэчу, дзе — адна-дзе купіны: Багдановіч, Жылка, Дубоўка, у нейкай ступені Купала і Колас. Асноўную працу над творам, школу верша кожны беларускі паэт праходзіць самастойна: ён заўсёды пачынае, ён заўсёды першы, бо традыцыя яго не задавальняе, а значыць — і не існуе. Так працягваецца і сёння, дарэчы, і ў гэтым сумна праўда.

Укладальніку кнігі "Аляся Салавей. Творы: паэзія, проза, лісты" можна было б зрабіць закіды наконт таго, напрыклад, што адсутнічаюць паказальнікі імёнаў і алфавітны паказальнік твораў. Ёсць у лістах і шэраг прыкрых абдруковак, а ў каментарыях праясненне далёка не ўсе згаданыя асобы, а таксама шматлікія аўтарскія намеры на спецыфічныя акалічнасці і сітуацыі эмігранцкага побыту. Аднак гэта сапраўды ўжо вымогі акадэмічнага выдання, а тут маем справу ўсё-такі з папулярным выбраным. Бясспрэчна, што асоба Аляся Салаўя (Альфрэда Радзюка) стала пасля выхаду кнігі больш зразумелай і нечакана актуальнай для пошукаў найноўшай беларускай паэзіі.

...Яшчэ больш трагічнай выглядае яго постаць наводдалі. Прачытаўшы том, бачыш, наколькі авалодаў паэт словам за параўнальна кароткі адрэзак часу, як філігранна выгачаныя яго вершы. І ўсё гэта спынілася. Нават і думаеш, ці ў гэткай фабрычнай працы і цэйтноце прычына? Мажліва, паэт адчуў, што дайшоў ужо да мяжы дасканаласці і не мог сам сябе перарасці: як выхад засталіся самапаўторальбо маўчанне. Аляся Салавей абраў другі варыянт. Што ж, і таго, напісанага, цалкам дастаткова, каб апынуцца ў пантэоне лепшых.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

Аляся Салавей

Гэтага творцу лёс не песціў увагай чытацкай аўдыторыі, промнымі славы і цяплом усеагульнай пашаны. Так, яго, як і многіх іншых паэтаў эміграцыі, выпадак закінуў у далёкія ад Беларусі мясціны, але Салавей быў, бадай што, адзіным, хто, выехаўшы з Еўропы, у хуткім часе практычна знік з літаратурных даяглядаў. Дзесяцігоддзямі не выходзілі зборнікі, спыніліся і без таго нячастыя публікацыі. Урэшце, паэт памёр, так і не дачакаўшыся кнігі сваіх выбраных твораў. Яна з'явілася толькі праз чатыры гады пасля смерці Аляся Салаўя ("Нятуская краса", Нью-Йорк, 1982) і цяпер з'яўляецца бібліяграфічнай рэдасцю. Тым не менш, пражыўшы палову свайго жыцця практычна на ўзбярэжжы эміграцыйнай супольнасці, у Аўстраліі, Аляся Салавей стаўся адным з лепшых паэтаў апошняй. І наогул — адным з лепшых беларускіх паэтаў.

Як вядома, вартасць паэта вымяраецца не колькасцю выдадзеных зборнікаў, а наяўнасцю "неагульнага выразу твару". Да з'яўлення гэтага тома твораў мы маглі гаварыць пра Салаўя найбольш як паэта-класіка, паслядоўніка Багдановіча ў справе развіцця паэтычнай мовы — праз цвёрдыя формы верша: санеты, тэрцыны, актавы. Так, Салавей у гэтым плане быў не адзінока — санеты, прынамсі, пісалі тады многія. З майстроў

**Васіль
МАКАРЭВІЧ**

Залатое сячэнне

Фрагмент з аднайменнай паэмы

На кон і жыццё
Рызыкантамі ставіцца,
Каб музу сасватаць і мець барышы.
Якая ім справа да нейкай субстанцыі
Матэрыі зорнай ці чуйнай
Душы?!

Пазыку сплаціў
Да капейкі апошняе.
І — квіты з казной! А яна —
ні ў дугу!
Бы камень на шыю, зноў
вешае пошліну,
А, значыць, ты зноў з галавой —
У даўгу!

Вішчаць тармазы
За акном зывуламі.
І ўздрыгае стол ад
зямных катастроф.
З краямі ён спрэс, нібы
ляда, завалены
Карчамі смалістых і ямбаў
І строф.

Мне свету яны
Анікольні не вузілі, —
Ах, колькі ў іх палу
ды вогненых троп!
Здаецца, імгненне і —
грымнуць Везувіем,
Каб магмай у неба рвануць
Аж пад строф.

Даўно падалей
Я турнуў какафонію, —
Навошта яна ў камунальнай нары?!
Мяне абкруцілі драгты тэлефонныя,
Нібыта бікфордавы ў дыме
Шнуры.

І б'ецца трывога
Раскрытым жаўранкам,
Мільгаюць нажніцы
крывых бліскавіц.
А можа, патрэбна адразу пажарнікам
Па нумары круглым 03
Пазваніць?

Ды ясень віхрасты
Ў паношаным свідэры
З-за шыбін мне кронай хітае ў дакор —
Каму даспадобы ён,
вэрхал з гармідарам,
Што ходзіць пад'ездам і тузае
Двор?!

Прыкіну — ў рука
Ці надзейныя козыры,
Каб хціўцаў не слаць мне на
"ха" і на "бэ".
Мо лепей на МАЗе —
дарожным бульдозеры —
Рвануць на Смаленск, а пасля
Ў Душанбе?

Куды ты збяжыш,
Калі звяга на выселках
Галёкае, трубіць і — ўнімку няма?!
Ну хіба даўно яе, родную, высеклі,
І так — што зраклася імя,
Бы кляйма.

А козлік блудлівы,
Відно, з Берасцейшчыны,
Сягнуўшы улёт цераз хісткі масток,
Уміг залізаў пісягі ёй, разбэшчанай,
І фігавы зноўку прыладзіў
Лісток.

Хіба не такімі —
Пад выкрыкі сойчыны
І грукат разбітых гадоў-абадоў, —
Паэзіі дрэва няшчадна падсочана,
І, ўсохлае, вобмаль прыносіць
Пладоў?

Таму белы верш,
Сшыты белымі ніткамі,
Нібыта на сцэне пашляк-стрыптызёр,
Мільгае адно бессаромнымі лыткамі,
Ды рыфмы зрывае з сябе,
Як рыззё.

А ў гуле багемным,
Зноў музы, як фрэйліны,

Глынуўшы з фужэра інтрыг палыну,
Ўсяго з-за адзінай
дрындушкі рэфрэнавай
Вядуць між сабой перапалку-
Вайну.

Спакою не знае
І ў нас дыягностыка,
Ў камп'ютэры рыецца:
хто ён, партач?
Чыёй пакручастай
страфою на досвітку
Няўзнак падавіўся даверлівы
Драч?

Шукаючы выйсце, —
Над хоку і хайкамі,
Што носяць ад роду, відаць, кімано,
Падзёншчыкаў плойма
і стогне і хакае,
Радкі да бярна штабляюе
Бярно.

А з палкамі ўзбоч,
Бы з слановымі біўнямі,
І пашчай брандспойтаў
каторы ўжо год
Наглядчыкі ўсталі
наўзбоч хунвэйбінамі,
Гатовы па знаку пусціць іх
У ход.

Хоць твар засцілае
То дымам, то копаццю
Ад вогнішча звад ды
інтрыг смалякоў,
Ды вучаць, каб рыліся ўпарта
не ў копанцы,
А недзе ў падзем'і сырых
Руднікоў

Бяссоніца мучае —
Час бы і выпасца! —
Ну колькі хваробу цягнуць, як арбу?!
Ёй даць бы з усмешкаю
горкай не выпятка,
А лёгкім каменьчыкам пстрычку
Па лбу!

Дармо, што былое
Забытай скрозь зонаю,
Дзе спраў і падзей, як
у лядзе карчоў!
Нібыта ў Сібір на заробкі сезонныя,
У бізнес падаўся рыфмач
З рыфмачоў.

А самі мы — хто?
Не пяхом хіба драпікі,
Альбо вершаваны блінец
ці праснак?!
Якія мы ў чорта былі гаспадарнікі,
Пусціўшы на дровы балад
Беразняк?!

Насыплем у верш
Чэрствых слоў, нібы гравію,
І кожны шчаслівы і —
ўдачы зноў рад.

Як нас не прасілі —
часцей пра аграрыяў,
А мы — пра грамы, бліскавіцы
Ды град.

Шчыруем не пёркам,
А лыжкай больш здорава
Як знаўцы людскіх
разнасцежанах душ.
Здаецца, што трэслі
мы крону гісторыі.
А што там натрэслі?
Зялепых-ігруш!

Займець бы ў радках
Нам чароўнаю костачку,
Каб кніжкі змяталі у крамах з паліц!
Скажыце, хто зможа
даверліва кофточку
Хмурынцы вясной на грудзях
Распіліць?

Фота Кастуся Дробава

Калі ён, капеж,
Звонкім дактылем цокае,
Не знае, куды звон ды
сілу падзець, —
На пальцы вярбін
залатымі пярсцёнкамі
Як хочацца рыфмы прылюдна
Адзець!

Чым нам пахваліцца?
Сказной бессэнсоўнасцю?
Куды ні зірнеш —
то правал, то прагал.
Куды ён, скажыце, падзеўся,
фасоністы,
І строгае выкрайкі, пан
Мадрыгал?

На ўхабістай сцэжцы,
З жарствой ды аскепкамі,
Абходзячы бельмы прыгаслыя луж,
Санет нема гляне
з усмешкаю скептыка
На оду, прыўзняўшы крыху
Капялюш.

Не надта я петрыў,
Прызнаюся, ў музыцы,
Ды ледзь на струне здесь
затромкае бард,
Пачне пад Бабром варушыцца
і тузацца
Той скарб, што калісьці зарыў
Банарт.

Стараемся строфы
Стрыножыць, як путамі.
Ды толькі ці знае тутэйшы акын, —
Свет заўтра заваяць
радкамі камп'ютэры, —
Адно кампрамату ім толькі
Падкінь!

Няўжо мы ардынцы,
Ці варвары з варвараў,
Што гвалт усчынаем,
не цэнім радню?
Нас гэтак у кіпені лютым
выварвалі, —
Радзімку на целе знайдзі
Хоць адну!

Падайце нам зноў
Кашпіроўскага з Глобаю, —
Прадкажыць зацьменне,
а ўслед і патоп!
Няўжо затужылі па лейцах
з аглоблямі,
Што з месца ісці прымушалі
Ў галоп?

Не ў золаце —
Рьемся ў яме з памяямі,
Шукаючы слова для
спеўных канцон.
А варта пазваць толькі
музу па імені, —
І пойдзе кружыцца мільён
Верацён!

P.S.

Няма тут і знаку
Драпежнай палемікі.
Ды, ведаю, рохкне
крытычны япрук:
Такое б нам з вуснаў
пачуць акадэміка
Ці доктара — ў крайнім выпадку —
Навук!

Калішні араты,
Без позы аратара,
Скажу, нават крыкну
штомаючы сіл —
Паўтысячы творцаў
бяру я ў сааўтары.
І — стаўлю пячаць:
Макарэвіч Васіль

**Ігар
КАНАНОВІЧ**

Малітва перад канцом свету

...Толькі, Божа, без болю —
хапіла і так
Спадкаемцам шчаслівага Ноя.
Людства — экспэрымент.
А на выхадзе — брак:
Доля — ёсць, але колькі ізгояў...

Я лічу, справядліва загіне
мой свет —
Зноў выносяць крыж Каін і Юда...
Астэроідам? Роем відущых ракет
Скончыш тое, што мела
быць цудам?

Толькі, Божа, без болю —
імгненна... Прашу!
Каб Зямля — як адзіная плаха!
Каб не рвала пакута за блізкіх душу!
Каб ніхто не хаваў і не плакаў!

Быццам промні — прароцтвы.
Іх фокус — фінал
Нашай, зайздасцю сточанай, Вежы.
Неўзабаве? Дык згіньце ж,
Мана і Вайна!
Хоць я сам вам як частка належу...

Усплёск

На руінах ілюзій адказы шукаю...
Божа! Ты надзяліў мяне
гэткай душой!
Дай жа — рай заслужыць і
нацешыцца раем
На зямлі! А нябёсы пакінь
за Сабой...

Травеньскі дождж

Чаго не ўмею,
таго не ўмею —
Відаць, развучыўся...

І гэта
высакародны
учынак траўня —
плакаць за мяне
ўночы
па няспраўджаным
каханні...

Апеляцыя

На Страшны Суд заводзяць
Мёртвы Час
Суровыя анёлы-канваіры.
Ну вось: цяпер яму даваць адказ.
У зрэнках сведак —
 доказы як гіры...

Нянавісці і Крыўды, бачыць Бог,
Аж падае, накладзена у чашу.
— Багата меў злачынных перамог.
Канечне, — зазначае, —
праўда ваша.

А ўсё-такі хацеў бы я пачуць
Пра нейкія станоўчыя учынкі
Падсуднага... Вучу я вас вучу!..
Тады пасля кароткае замінкі

Ўстае шкаляр. І абурэння гул
Прыбойнай хваляй коціцца па зале.
Бог робіць знак. Змаўкаюць.
— Я магу?
— У абарону?
— Так.
— Чакаюць Шалі...

— Хоць я памёр за волю маладым
(У выніку залішне дзёрзкіх крокаў),
Магутны Божа, злітуйся над ім —
За тое, што уздаваў Прарока!..

На сенакосе

Пачынае непрыкметна шарэць, а хутка вячэрняя зморкі ўвачавідкі пагусцелі. Ужо і рэчкі не відно, чуваць толькі плёскаць яе хвалы.

У небе квола свеціцца сярпок маладзіка. Утары спачатку, не злічыць іх, адна за адной запальваюцца самыя буйныя, па добрай кулаку, зоркі, а побачкі з імі праклёўваюцца зусім малюпасенькія, што гарох, жаўтлявыя і няяркія, ледзьве бачныя.

Сядзім з суседам Мікітам непадалёку ад ракі, дзе стаіць пад ліпаю наша палатка, і вячэраем. Стаміліся, вядома, бо паўночкі дзень сена касілі. Праўда, учора выправіліся на сенажаць золкам і касілі толькі пакуль раса спадзе.

Падкладваю ў агонь сухое сучча, і ён успыхае ярчэй, па галінках весела танцуюць жоўтыя языкі полымя. Чырвоныя водбліскі ад агню, нібы ад люстэрка, адбіваюцца ў зэрках шэрых вачэй Мікіты, высвечваюць сівыя растрапанья валасы на галаве, чорную бародаўку на доўгім бусліным носе.

Мікіта дужы, высокі, з цяжкімі мускулістымі рукамі. Каса, як скрышка ў добрага музыканта, ажно спявае ў яго руках. У мяне шчокі і вочы едкі пот залівае, мазалі на руках. А яму хоць бы што, касой як пушынкай махае.

Мікіта ўвесь вольны час рыбалцы аддае. Тады, як ён сам прызнаецца, нават і тэлевізар гады ў рады ўключае. Спінінгам цягае шчулакоў, а вясно, калі спадзе паводка, ставіць на рацэ нераты. Аднойчы нават сома ўдалося злавіць.

— Разбудзі мяне на досвітку. У затоцы шчулака высачыць, злавіць яго трэба, — папрасіў мяне Мікіта, дапіваючы чай.

— Добра, разбуджу, — паабяцаў я, а сам падумаў: “Каму што, а верабоў мякіна сніцца”.

Мікіта, як толькі залез у палатку, так і заснуў адразу, як пшаніцу прадаўшы.

А я паклаў у агонь яшчэ пару сухіх бяровенцаў. Любіў я чэрвеньскія ночы — цёплыя, ціхія і зорныя. Прыслухаўся, і да мяне данесліся звонкія трэлі малінаўкі, дзесьці зусім побач, быццам на флейце, засвістаў пецы дрозд.

І раптам у кустах вербалозу ля ракі зацёхаў салавей. Цёхаў ціхенька, асцярожна, быццам спачатку не верыў у сваю сілу, як усё роўна баяўся, што не выйдзе нічога з яго песні. Ён нават прыціх на момант, а потым зацёхаў зноў. Свістаў, шчоўкаў шпаком, мяняў адно каленца на другое.

Амаль да поўначы плакала ў бярозніку івалга. У начной цішыні песня івалгі чулася хораша і чыста, брала ў палон сэрца. Звонкае рэха падхоплівала яе і нясло далёкадалёка, здавалася, ажно туды, куды ўпала з неба сіняя знічка.

Сумоёе з прыродай

Янка ГАЛУБОВІЧ

Я не спаў, сядзеў каля вогнішча і чакаў. Хацелася вельмі даведацца, якая з птушак першай падасць голас пад раніцу.

І дачакаўся. У тры гадзіны ночы закувала зязюля, падаў голас жаўрук.

— Піць-палоць, піць-палоць... — падае голас з надрэчнага луга перапёлкачка.

Недзе ў чатыры гадзіны прачнуліся і адразу заскрыпелі, абудзілі наваколле сваёй мелодыйнай шпакі.

А як толькі парадзеў змрок і на небе, сталі вымалёўвацца адценні нясмелай зары, заспявалі берасцянікі, я разбудзіў Мікіту, а сам крыху адпачыць прылёт.

Пакуль я спаў, Мікіта і сапраўды злавіў таго шчулака ў затоцы. Шэра-зялёнага, з шырокай пашчай і вялікай галавою, мусіць, на кіль пяць. Абклалі шчулака крапівою, злёгку паснедалі і дый за работу ўзяліся.

Шуць-шуць, шуць-шуць — звінелі косы ў пракосе.

Яблыня на ўзлеску

Амаль увесь верасень па небе плылі чорныя навальнічныя хмары. Цэлымі днямі то ліў дождж, то сыпалася з неба разам з градамі снежная крупа. Сонца ніяк не магло прабіцца з-за хмар на волю, грэла слаба. Ды яно і зразумела. Нездарма ж кажуць, што асенняе сонца як удаўцова сэрца. Не сунімаўся, гуляў сіродзёны вецер. Было холадна, як у глухую восень.

Неяк аднаго разу вечарам завітаў я да дзеда Васіля, суседа, які жыў праз вуліцу. Сядзіць сабе на табурэтку каля пачы і лавозымі пруючкамі кошык ладзіць. Бульба

Абразкі

дзеда Васіля даўно ў склепе ляжыць. “Навошта ж тады яму кошык на зіму?” — Аумаю сам сабе і пытаюся:

— А што будзеш з кошыкам рабіць? Ці не карасеў на сажалцы цягаць?

Дзед Васіль усміхаецца, ля шэрых выпілых вачэй густою сеткай збягаюцца маршчынікі:

— Не, дружа, не угадаў. Карасі да вясны пачакаюць, а з гэтым кошыкам я праз тыдзень у грыбы пайду.

Я засмяўся.

— Хутчэй бусел жарабя ўродзіць, чым у такую пару грыбы вырастуць.

— Не смейся, браток. Увосень — на дзень пагод восем. Слухай мяне, старога. Яшчэ нават баравікі будуць расці. Учора ў садзе берасцянікі, як вясной, спявалі. Не паяцелі ў вырай, перамену чуоць.

Праўду ўсё ж такі гаварыў дзед Васіль. Праз дзень-другі восень як падміннілі. Перасталі ісці дажджы, кудысьці сплылі хмары, а сонца паякло так, што і дзедца ад яго не было куды. Няйнакш, сваю віну старалася загладзіць. А яшчэ праз пару дзён дожджык заперусіў. Ды такі цёпленкі, сапраўдны грыбасей!

Пасля гэтага дожджыка ў суботу на святанні падаўся я ў лес. Па грыбы. І вельмі ж ужо ўзрадаваўся, калі на палянцы трапіліся маладзенькія лісічкі, затым зрэзаў каля дваццаці жоўтых сыраежак. Праз нейкую гадзіну знайшоў адзін падбарозавік і два падасінавікі. А каля самай сцяжынікі ў верасе згледзеў два з карычневымі капляюшыккамі баравікі.

Вартаўся з лесу дзесьці пасля абеду. Выйшаў з узлеску і рашыў адпачыць, бо надта ж захачелася піць.

Прысеў на паваленую ветрам бярозку, каля ног паставіў сумку з грыбамі. Моцна прыпякала сонца. Каля дарогі дзе-нідзе купінкамі расла дзікая белгалавая канюшына. У ёй гудзелі, пералатаючы з кветкі на кветку, рыжыя калматыя чмялі. Прама нада мной звінелі, цэлым роём таўклі мак камары. Я не асцерагаўся іх, бо ведаў, што камары-званцы ў адрозненне ад таўкунчыкаў, якія не звіняць, калі мак таўкуць, не кусаюцца. А яшчэ глядзеў у чыстае блакітнае неба і радаваўся, што гэтыя мае грыбы не апошнія. Камары ўжоцца, значыць, будзе добрае надвор’е.

Павяеў ветрык, і я ўчуў лёгкі пах садавіны. “Адкуль гэты водар яблыкаў, мабыць, дзе паблізу сад расце?” Ступіў некалькі крокаў туды, адкуль слаўся пах яблыкаў, і ўбачыў яблыню, якая расла зусім побач з моцным маладым дубком. На дубку, як у здаровага дзіцяці зубы, усе да аднаго лісічкі, а на яблыні іх можна па пальцах пералічыць. Затое на яблыні сярод галінак густа віселі антонаўкі. Вялікія, спелыя-пераспелыя, ажно празрыстыя. Асцярожна нахіліў галінку, але яблык, як па камандзе, зашпокалі, пасыпаліся на зямлю.

З’еў адзін — і як на свет нанова нарадзіўся.

Хто пасадзіў цябе тут, яблынька? Адно магу сказаць — добры чалавек.

Вяхір

Я сядзеў на лавачцы пад бярозкай, слухаў, як шумеў стары лес, што шчыльнай сцяной падступаў да самага санаторыя, глядзеў, як у лужынках, якія пакінула пасля сябе нядаўняя навальніца, скакалі сонечныя бліскаўкі, і раптам убачыў непадалёку ад сябе вяхіра. Голуб сядзеў на дыбатай маладзенькай сасонцы.

Я не ўтрымаўся, падняўся з лаўкі, ступіў да сасонкі, але вяхір кульнуўся з галінкі і паяцеў.

Прайшла мо якая хвіліна, і я пачуў глухі, падобны на стогн, голас вяхіра: “гу-у-у, гу-у-у, у-у-ку-гу” — і падаўся ў той бок.

Падыду, а вяхір — зноў адляціць. Падыду, а ён зноў вунь ажно дзе.

Так і завёў мяне лясны прыгажун да балотца. Спачатку я не разабраўся, думаў, што там, на балотцы, чаромха цвіце, але тут жа ўспомніў, што на зыходзе другая дэкада чэрвеня, чаромха ўжо адвіла даўно. На балотце цвіў багун. Высокія, амаль у рост чалавека кусты ўтваралі цэлыя зараснікі, а верхавінкі маладых галінак былі ўсыпаны бялюткім цветам. Ад кветак плыў у паветры, кружыў галаву рэзкі пах.

А вяхір — зноў сваё:

— Гу-у-у! Гу-у-у! У-у-ку-гу!

Клікаў да сябе вяхір ужо намнога мацнейшым і звачэйшым голасам.

Толькі цяпер зразумеў, што ён насміхаецца з мяне.

Кастусь ТРАВЕНЬ

Загрузіўшы 21000 бутэлек алею ў апошняю фуру і адправіўшы яе ў Мінск, Луцкі ўвечары ў хуткім цягніку “Санкт-Пецярбург-Масква”, маўкліва сядзеў у купэ, пазіраючы ў акно.

Двое сучасных прадпрымальнікаў з Масквы гарталі “Камерсант”, перагаворваліся між сабой. Прыстойна апранутыя ў тройкі, пры гальштуках, з прыемным пахам дарагой парфумны, якасна паголенымі пашчэнкамі, сківіцамі, шыямі і скронямі. У паводзінах абодвух прысутнічала годнасць людзей, што ўжо адбыліся, дасягнулі значных матэрыяльных і фінансавых поспехаў у сваіх справах, і гэта дазваляла ім трымацца з амбітнай самаўпэўненасцю і паглядаць зверху на астатніх істот нядаўняга калектыўнага грамадства.

Луцкага яны не заўважалі: адным чэпкім позіркам дасведчаных людзей бізнесмены вызначылі ў ім дробнага каміважора і не звярталі цяпер на экспедытара ўвагі. Адзін з маладзейшых прадпрымальнікаў, мажны, увішны і экспансіўны, усё яшчэ гістарычна ўзрушаны ад хутка зліццелага на яго неверагоднага багацця, як мага больш стрымана і ўзважана чвердзіў, нібы пераконваў іншых і, перш за ўсё самога сябе, у праўдзівасці новага сучаснага жыццясвету:

— Руслан, я ў свой час неяк Сабачку глумачыў, што савецкае сумленне сёння — хімера! І нас — ім, цяперашнім удадзінствам — не трэба вучыць жыць. Мы самі ўсё, што трэба,

«Прабачце, господа»

Урывак з аповесці “Перазагрузка”

разумеем. У свой час мы ўсталяем неабходныя нам законы і правілы маралі! Сёння нам патрэбна свабода дзеяння! І не патрэбна адказнасць перад недарэкамі і аўтсайдэрамі!

Гэта быў той самы пераходны перыяд, калі былыя савецкія грамадзяне, што атрымалі дазвол на ўдзел у дзяльбе калектыўнай дзяржаўнай маёмасці, яшчэ шчыра выказвалі свае меркаванні!

Той, каго мажны назваў Русланам, лясаваты і чарнавокі, драбнаваты, больш асцярожны, з характэрным тварам рускага чалавека, сціпла прамаўляў жорсткія і яшчэ незвычайныя для савецкага ўяўлення фармулёўкі новага часу.

— Я згодзен, Артур. Кожны павінен сам выплываць у жыццё. Хто не ўмее, няхай вучыцца ў сучаснасці. Хто не здольны навучыцца, ці не хоча вучыцца, таму, значыць, выпай такі лёс.

Сказаў і пільна зірнуў на Луцкага, што маўкліва глядзеў у акно. Экспедытар нічым не выказаў сваёй нягоды з “новымі рускімі”, прытрымаўшы сваё думкі пры сабе. “Паглядзеў бы я на цябе, як бы ты, хрэн лысы, выпльваў, будучы на месцы шараговага рабочага ці калгасніка альбо настаўніка, урача, міліцыянта ці вадзілы-дальнабойшчыка... Адпісалі табе дзяржаўны маслазаводзік, вось ты і вярзеш лухту ад шчасця. А ця-

перашняе тваё шчасце — яно чужое! Ты яго не зарабіў, а прысвоіў, на ім пот і кроў савецкага народа”.

— Станцыя Бабіна, — пачуў Луцкі аб’яву па дынаміку і, нібы працягчы маланкай, прыціснуў твар да шыбы, узіраючыся ў начную цемрадзь.

Некалі ягоны бацька ўспамінаў, як яны, марскія пехацінцы ў лістападзе 41 года, наступалі на Бабіна...

У сутонні зімовага ранку лыжны батальён марскіх пехацінцаў разварнуўся ў ланцугі і разам з байцамі стралковага палка хутка рушыў на Бабіна. Нампаліт у чорным бушлаце з нашыўкамі на рукаве, узяўшы руку з пісталетам і закрычаў: “За Родину! За Сталина! Ура!”

І вось, ягоны бацька, Луцкі, разам з салдатамі і маракамі бег па снежных сумётах да Бабіна. Нечакана там, дзе гусцела цемра вёскі, часта забліскалі агеньчыкі і вакол засвістала, завывала, узняліся шчыльныя выбухі мін, і амаль адразу з усіх бакоў пачуліся стогны і энк параненых.

Першы кулямётчык забіты зваліўся ў гурбу снегу, і Луцкі, падхапіўшы кулямёт, біў доўгімі чэргамі па амбразурах варожых дзотаў. Тры чаргі — і змена пазіцыі, рэзкі імклівы рывок на дзесятак метраў управа. А потым, ямчэй умацаваўшы “дзегцярова” за сумётам, ён, выцаліўшы чор-

ныя і белыя каскі, што тырчалі ўдалечыні з варожых траншэй, трапна сёк уздоўж па самым брустверы, з асаодай спрактыкаванага стралка паспяваючы заўважыць, як знікаюць галовы варожых салдат, састрыжаныя ягоным кулямётам. Прыўзняўшыся, ён імкліва кінуўся ўлева, каб ізноў памяняць пазіцыю, але ў небе густа завішчэлі міны і побач з Луцкім выраслі частыя кусты выбухаў...

...Яўген Луцкі, увесё узмоклы, агаломшана адхіснуўся ад вакна, ягонае сэрца трымцела.

Праваднік, што зазірнуў у купэ, ветліва запытаўся ў маскоўскіх прадпрымальнікаў:

— Кавы? Гарбаты? Мінеральнай вадзічкі?

Яўген здзіўлена паглядзеў на правадніка. Ён яскрава адчуваў пах і смак пораху, энк параненых і грукат кулямёта ў руках. Праваднік прыняў заказ у прадпрымальнікаў і павярнуўся да Луцкага.

— А вам? Каву? Гарбату?

— Каву, — хрыпла адказаў экспедытар — ён з цяжкасцю вяртаўся ў рэчаіснасць. Вялікая, некалі крыштальна празрыстая душа экспедытара, нібы расколвалася на шматлікія часткі. Сучаснасць прымушала сілкаваць уласную свядомасць жорсткім рэалізмам цяперашніх пераможцаў, тых, хто прысвоіў дасягненні дзядоў і баць-

коў і цяпер паспяхова валодаў багаццямі краіны.

Луцкі паспытаў гарачай кавы, што прынёс яму праваднік і, звяртаючыся да расійскіх прадпрымальнікаў, нечакана для сябе прамовіў:

— Прабачце, я чуў вашы меркаванні наконт сучаснасці. І хачу зазначыць, што ў вашых словах шмат праўды. Вы, Артур, акрэслілі вельмі важную сёння жыццёвую парадыгму...

Спадарожнікі, што спачатку насцярожана зірнулі на Луцкага, задаволена заўсміхаліся, а тады Яўген з сур’ёзным і глыбакадумным выглядам у сваёй размове станоўча выказаўся аб палітычным накірунку расійскай эліты, элегантна ўплёў у слоўную вязь выразы: “вялікая руская культура”, “вялікая руская гісторыя” і, нарэшце, “дабіў” суразмоўцаў трапным стрэлам буйнага калібры: “Вялікая Расія і сёння адзін з галоўных чынінікаў сусветнай палітыкі!”

Пасля такой размовы прадпрымальнікі палезлі ў свае каліты па візітоўкі, а потым дасталі з дыпламата пляшку каньяку. Гэта быў той час, калі свежа-спечаныя багацеі яшчэ захоўвалі ў сабе некаторыя рысы прамінулай савецкай рэчаіснасці. Візітоўкі Луцкі з удзячнасцю ўзяў, ад чаркі адмовіўся.

— Не, не, не! Толькі што прыняў лекі. Прабачце, господа.

Гаварыў ён ветліва, лагодна, і нават слова “господа”, якое заўсёды ненавідзеў, выказаў лёгка і сардэчна.

З шчырага лёгкадумнага савецкага чалавека Яўген прымушваў сябе пераўвасобіцца ў шматзначную, адэкватную асобу часоў маладога драпежнага глабалізму.

“Чайка”. Новыя формы

Прэмерны паказ чэхаўскай “Чайкі” Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі наладзіў на прыродзе. Хрэстаматыйныя заповяты яе героя Трэплева на конт пошуку новых формаў спраўджваліся на слынным тэатральным леішчы мастацкага кіраўніка тэатра (рэжысёра-пастаноўшчыка і выканаўцы ролі Сорына) Валерыя Анісенкі. Спектакль стаў падзеяй для тэатральнага свету Беларусі.

ёсць і якім павінна быць. Ён прасочваецца на ўсіх узроўнях (унутрыасабовым, міжасабовым і надасабовым), і асноўны яго выразнік, безумоўна, — Канстанцін Трэплеў (Дзяніс Паршын). Для развязкі канфлікту, кульмінацыйнай падзеі — самагубства Канстанціна — знойдзена вельмі добрае сцэнічнае вырашэнне. Пасля размовы з Нінай Зарэчнай Трэплеў, зніжаны, са знякіданым тварам, хістаючыся, сыходзіць са сцэны летыяга тэатра ў тым жа, на другі план, на бераг возера. Спыняецца. Паварочваецца да глядачоў — на імгненне гасне святло, усе раптоўна апынаюцца недзе побач з той самай сусветнай душой, у цемры, пад зорамі. Чуецца стрэл (магчыма, лішні ў гэтай сцэне, бо сэнсавы перагружае яе — усё зразумела і без гэтага гуку). Святло запальваецца, а Трэплева, які секунду таму стаяў ля возера, няма...

Дарэчы, Трэплеў — адна з самых цікавых акцёрскіх работ у спектаклі. Дзяніс Паршын адмовіўся ад усіх тыповых рысаў, якімі звычайна надзяляюць гэты персанаж. У малюнку ролі няма інфантальнасці, юнацкага максімізму, нервовасці. Трэплеў Паршына — гэта мужчына, гэта асоба, якая здзіўляе самадастатковасцю, спакоем, мудрасцю. Ён проста шукае адказ на вельмі важнае для сябе пытанне: “Якім павінна быць жыццё?”, а калі знаходзіць, то гледзца, што гэтае веданне з жыццём несумяшчальнае.

Цікава раскрыты вобраз Машы (Юлія Шаўчук). Актрыса вельмі ўдала выкарыстала характэрную рысу сучасных жанчын — мужчынскі пачатак. Яна па-мужчынску суне рукі ў кішэні і бязлігасна вырашае свой лёс, але праз яе рэзкую хаду, грубаватасць, надламанасць рухаў на гледзца сыходзіць бездапаможнасць і неверагодная прага кахання.

Яшчэ адна асаблівасць пленэрнай “Чайкі” — увага да дробязей. Сюжэтна прабудаваныя,

абжытыя, характарныя камедыійныя эпізоды з Якавам і пакаёўкай. Надзвычайная ўвага да аўтарскіх рэмарак і тлумачэнняў: Аркадзіна пачынае паліць менавіта там, дзе гэта пазначыў Чэхаў, летні тэатр і яго сцэнаграфія вырашаныя адназначна з апісаннямі драматурга.

Але нягледзячы на пільную ўвагу да дэталю, у цэлым пастаноўка ўяўляе сабой накід, эскіз, “сюжэт для невялікага апавердвання”. Там шмат павярхоўнасці, незавершанасці. Невызначанасць галоўнага героя, напрыклад, Глядацкая ўвага не канцэнтруецца на Трэплеве, шмат месца ў прасторы спектакля пакінута для Ніны (Вераніка Буслаева), вобраз якой у акцёрскім уважэнні атрымаўся значна слабейшы за вобраз Трэплева, яе маналагам не хапае напружанасці, яны не выяўляюць усёй моцы перажыванняў. Ніна застаецца незразумелай гледзца, не становіцца гераіняй. І на вольнае месца часам выходзіць Аркадзіна (Галіна Чарнабаева), што, з аднаго боку, выглядае натуральна, як яшчэ адзін спосаб прыцягнуць да сябе ўвагу актрысы ва ўзросце, з другога — не вельмі, бо ў рэжысёрскай трактоўцы не надаецца значнай увагі паралелям Трыгорын — Трэплеў, Аркадзіна — Ніна.

Але гэтая незавершанасць не сапсавала “Чайку”, бо не пралічана і дакладнасць у ёй галоўнае (гэтым рэжысёр і акцёры, пэўна ж, заняліся, калі пераносілі пастаноўку на стацыянарную сцэну). Як і для ўсялякага пленэрнага малюнка, тут важна было ўхапіць настрой, стварыць атмасферу, спыніць імгненне, знайсці нечаканае ў звычайным, абудзіць у гледзца абвостраныя пачуцці ўсемагутнасці і адкрытасці. І гэта атрымалася.

Алена МАЛЬЧЭЎСКАЯ

Хрэстаматыйная п’еса Антона Чэхава “Чайка” ў Рэспубліканскім тэатры Беларускай драматургіі: адна пастаноўка, два спектаклі, два погляды. І розныя ўражанні.

Спектакль “Чайка” А. Чэхава ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі — сучасны па сваім гучанні, па рэжысуры. Яго героі ўспрымаюцца і як чэхаўскія персанажы, і як людзі сучасныя. Рэжысёр В. Анісенка нібы набліжае іх да нас. Камерная ўтульная сцэна тэатра дазваляе прадставіць гледзца кожнага героя буйным планам і як мага больш ярка. Усе персанажы ўвесь час амаль побач, гэтаксама, як і чароўнае бяздоннае возера, у якім адлюстроўваюцца недасяжныя зоркі і спакуслівы месяц.

Паўжыцця за глыток кахання

коўнай — і сваімі рэплікамі з залы прыцягвае ўвагу прысутных. Безумоўна ж, яна любіць Канстанціна, але ў яе няўдачах бачыць свае. У п’есе Трэплева яна знаходзіць толькі нешта дэкадэнцкае, непрымальнае ёю, што раздражняе прымадонну. Аркадзіна Г. Чарнабаевай на працягу ўсяго спектакля ўспрымаецца як вельмі сучасная жанчына і ў большай ступені за ўсе іншыя персанажы належыць сённяшнім дням і сучаснай сцэне. Побач з яе прывабнасцю нельга не прыкмеціць уладарныя, агрэсіўныя рысы характэру, без якіх, магчыма, гэтай моцнай асобе не ўдалося б зрабіцца той, якой яна і паўстае перад гледзцом. І побач з ёю вытанчаны і элітантны Трыгорын у выкананні І. Сівава з’яўляецца не масістым, стомленым ад жыцця і ўласных творчых перамог, пісьменнікам, а, хутчэй, маладым таленавітым акцёрам з ёю ж, Аркадзінай, зрэжысёраванага тэатра. Ужо ад пачатку іх з’яўлення на сцэне відавочна, што як бы ні разгортваліся падзеі, яны заўсёды будуць разам, бо Аркадзіна і Трыгорын — гэта не проста свецкая пара, але адзіны свет: постпеху, апладысментуў, пакланення і захаплення публікі.

Пётр Мікалаевіч Сорын, якога выконвае В. Анісенка, стварае ў спектаклі свой свет, вельмі адрозны ад свету Аркадзінай і Трыгорына. Мяккі, інтэлігентны, выхаваны герой В. Анісенкі заўсёды ў добрым настроі, нягледзячы на хваробы, на недарэчнасці лёсу. Ён зычлівы і спагадлівы да навакольных, і ў яго жыццёвай філасофіі ўтрымліваецца галоўная мудрасць быцця: трэба проста жыць і радавацца кожнаму новаму дню, пры гэтым не зайздросціць чужой славе і не цешыцца з чужога гора. Вобраз, створаны выканаўцам, уносіць у спектакль аса-

бліваю атмасферу прыцішанасці і дабрыві, якая няўлоўна саграе і ў якой адчувае патрэбу кожны з прысутных у зале і на сцэне. Робіцца зразумелым, што кахання, узаемнасці, змянога самасцвярджэння прагнуць не толькі Аркадзіна і Зарэчная, але і спакойны, разважлівы, арыстакратычны Дорн К. Воранаў; прыгожая, зграбная, сумнавата-загадкавая Паліна Андрэеўна (Г. Арыніч-Анісенка); прыстойны, сціплы і кранальны сваімі адносінамі да Машы, Медзвядзенка (С. Шымко). І ў гэтым Сусвеце, пабудаваным РТБД, невяпадковае таксама існаванне энергічнага, моцнага, заклапочанага справамі Шамраева (А. Дабравольскі), і летуценнай, прывабнай парачкі Якава (К. Навіцкі) ды пакаёўкі (Н. Цвяткова).

У спектаклі ёсць і свае адкрыцці, новае імя, на якое нельга не звярнуць увагу. Гэта Юлія Шаўчук. Вобраз Машы вырашаны ёю цікава, нетрадыцыйна, дзякуючы яркай індывідуальнасці гэтай актрысы.

Вераніка ЯРМАЛІНСКАЯ

На здымках: сцэны са спектакля, які адбыўся ў натуральных дэкарацыях, на леішчы, мінулай восенню.

Фота Валерыя Патапенкі

Драўлянае рытуальнае збудаванне на сцэне часам нібы замянае “жыццё чалавечага духу”, здаецца грубавата выкананым і непатрэбным. Тым не менш, і масток ля возера, і імправізаваная сцэна, пастаўленыя на крут, прыцягваюць персанажаў, аб’ядноўваюць іх у адным часе і адной таямнічай прасторы (сцэнаграфія В. Праўдзінай). Прафесійна сканструяваныя і выкананыя гэтай жа мастацкай стыльнасцю касцюмы: у іх удала працываюцца і вобраз, і характар, у іх ёсць водар далёкай романтичнай эпохі ды імклівая плынь нашага часу.

У Ніне Зарэчнай — В. Буслаевай, якая з’яўляецца ўпершыню перад гледзцом у лёгкай чырвонай сукенцы, прыцягваюць такая ж лёгкасць паставы, неспрэчнасць, жаночая абаяльнасць, шчырасць існавання. І ўжо крыў паказе ў вобразе працываюцца глыбіня пачуццяў і мэтанакіраванасць, якія з’яўляюцца стрыжнем гэтай неардынарнай асобы. У самой істоте Ніны жыве няспыннае імгненне да сапраўдных пачуццяў і вялікага прызначэння на зямлі, да звычайнага кахання і служэння сцэне. Ужо ў першых карцінах гераіня В. Буслаевай прыцягвае сваёй ўзнёсласцю і здольнасцю быць рознай у кожным новым

эпізодзе. Менавіта дзякуючы яе самаадданаму чытанню раскрываецца таленавітасць п’есы Трэплева (Д. Паршын), які побач з ёю паўстае юным і летуценным. Нават у нязграбнай вопратцы, часам з няўкладнымі і нейкімі дзіцячымі манерамі, ён выклікае сімпатыю, прыцягвае душэўнай цеплынёй і нейкім патэматычным болям, які немагчыма выкінуць з сябе, яе непатрэбную рэч. Свае адносіны да навакольных ён не выступае наперак, трымае глыбока ўнутры. Бадай, толькі каханне да Ніны выдае змены яго настрою. Адсутнасць Ніны, яе аб’яваасць да яго Трэплеў не можа нічым замяніць — ні літаратурнымі поспехамі, ні пачыненнем у сваіх творах да новых тэатральных форм. Акцёр дакладна іграе стан свайго героя ў пэўных сітуацыях, на фоне заўсёднай сціпласці і стрыманасці. У такім Трэплеве адчуваецца асоба разумная і нешараговая, здольная на шчырыя пачуцці і ўласныя адкрыцці.

Са з’яўленнем Аркадзінай у выкананні Г. Чарнабаевай у пабудаваным Трэплевым летнім тэатры пачынаецца сцэнічнае дзеянне, дзе галоўная роля належыць не ёй. Але нават у якасці гледзачкі спектакля свайго сына Аркадзіна застаецца актрысай — экстравагантнай, шы-

Цымбалы: радасці і трывогі

(Заканчэнне. Пачатак у № 29)

Дзень трэці

Было праслухана 19 выканаўцаў, большасць якіх, па характары свайго музычнага дару і змястоўнасці выканання праграмы, безумоўна, гатовыя ў будучым вучыцца ў вышэйшых навучальных установах. Вельмі арганічна ўпісаўся ў каманду беларусаў і маладзкі цымбаліст Іван Курцян, які паказаў у сваім выступленні мысленне і віртуознасць будучага майстра высокага класа. З беларускіх удзельнікаў найбольш яркімі і перспектыўнымі выканаўцамі паказалі сябе Раман Пост (Віцебскае музычнае вучылішча), Ірына Марозава (Гомельскі каледж мастацтваў), Кацярына Юхнова (Магілёўскі каледж), Юльяна Шырмо (Гродзенскі каледж) і некаторыя іншыя.

Агляд-конкурс завяршыўся вечарам пасля выступленняў 29 ансамбляў. Можна сказаць, што такой разнастайнасці, такіх фантазій, такіх касцюмаў у асяроддзі спаборнікаў ніколі раней не было. Атрымаўся своеасаблівы баль-маскарад нацыянальных касцюмаў, свежых сцэнічных вырашэнняў, адметных твораў, увогуле — музычнае шоу. Адзін калектыў змяняў другі, маленькія дзеці выходзілі на змену старэйшым і наадварот, паміж вялікімі складамі выступалі дуэты, трыо і г.д. Вельмі цікава выступіў дуэт кокле з Латвіі — Беатэ Анстранга ды Ліва Крузіня. З беларускіх вы-

канаўцаў цяжка каго-небудзь вылучыць, настолькі арганічна, артыстычна, вынаходліва паказалі сябе нашы калектывы.

І пачалося самае складанае. З 90 канцэртных нумароў неабходна было адабраць 15 — 20 самых яркіх для заключнага канцэрта. Вось дзядзечка: не атрымліваецца! Калі самых яркіх, дык іх не менш як 40 — 50. Кагосьці даведзеца пакрыўдзіць. І крыўдзілі... Галоўным крытэрыем журы абрала не толькі яркасць, але і адрозненне нумароў між сабою паводле розных аспектаў. Урэшце вызначылі фінальную групу

з 20 нумароў, якую прыкметна асвятлылі і аздобілі чатыры нумары з Літвы, Латвіі, Украіны і Малдовы. У час абвешчання вынікаў даводзілася некалькі разоў тлумачыць, сущэстваць і прасіць прабачэння у тых, хто не трапіў у заключны канцэрт.

Завяршыўся "Сярэбраны звон цымбал" на наступны, чацвёрты дзень, як гаворыцца, пад гукі фанфары. Ва ўрачыстай абстаноўцы, пасля цёплых віншаванняў арганізатараў форуму, усе ўдзельнікі конкурсных праслухоўванняў былі ўзнагароджаныя дыпламамі і каштоўнымі падарункамі. Пад

удзячныя апладысменты слухачоў прайшоў яркі запамінальны канцэрт. Безумоўна, форум здзейсніў свае задачы, форум удаўся!

Здавалася б, трэба толькі радавацца. І радасць ёсць, таму што ёсць цудоўныя дасягненні, ёсць таленавітыя дзеці, улюбёныя ў музычную творчасць, ёсць беражліва сфарміраваны папярэднімі пакаленнямі нацыянальны пласт музычнага мастацтва — цымбалыны.

Але ж ёсць і душэўная трывога за будучыню гэтага ўнікальнага мастацтва. Прычына трывогі ўсім вядомая: закрыццё

фабрыкі музычных інструментаў у г. Барысаве, якая на працягу паўстагоддзя забяспечвала музычнымі інструментамі, у тым ліку і цымбаламі, не толькі Беларусь, але і некаторыя замежныя краіны. І вось сёння абьякавыя чыноўнікі прапануюць нам сумніўны рамонт ужо непрадатных старых цымбал, быццам нягодных старых чамаданаў. Прычым, кошт такога бязглуздага рамонту выльецца для заказчыка ў кругленькую суму — 300 долараў ЗША, пры ранейшым кошце новага інструмента ў межах 1,5 мільёна беларускіх рублёў. А як жа быць цымбалістам-пачаткоўцам (ды і піяністам)? Дзе яны змогуць набыць сабе музычны інструмент? А што будзе праз 10 — 15 год? Што будзе з прафесійнымі калектывамі і салістамі? Трывога... трывога...

Яўген ГЛАДКОЎ,
старшыня Асацыяцыі беларускіх цымбалістаў,
член прэзідыума праўлення Беларускага саюза музычных дзеячаў, народны артыст Беларусі, прафесар
На здымках: Ула Паліякайтэ (Літва); ансамбль народнай музыкі "Купіна" (Расія).

Віктар і Viktoria

Імпрэсіі паводле канцэрта ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі

валю "Пятра-Паўлаўскія асамблеі" ў Санкт-Пецярбургу. Узнагарода важкая: складана сёння "проста" выехаць немалому калектыву на замежны фестываль, а тым больш упершыню, і адразу стаць пераможцам конкурсу, у якім удзельнічалі студэнцкія аркестры і ансамблі народных інструментаў літаральна з усіх рэгіёнаў Расіі, амаль з усіх краін СНД, а таксама з краін Балтыі, Скандынавіі, з Францыі, Польшчы ды іншых. А яшчэ гэты калектыў адзначаны Гранд-прэміяй і званнем лаўрэата Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі.

"Аркестр беларускіх народных інструментаў існуе з першых гадоў станаўлення нашай ВНУ. Ім кіраваў напачатку Фёдар Лысянкоў. Я ж працую з аркестрам амаль 15 гадоў, — расказвае Віктар Валатковіч. — У чым праблема такога аркестра? Вось сезон прайшоў — і чарговая ратацыя, новы склад студэнтаў. Праўда, хтосьці паводле размеркавання застаецца тут, але большасць аркестрантаў студэнтаў мяняецца. Аркестр можна параўнаць з аранжарэяй: як толькі прыпыніў за ёй догляд на нейкі час, расліны гінуць, глеба закісае, атмасфера псуецца. У нашым універсітэце нармальны навучальна-творчы працэс, ёсць разуменне ўнікальнасці такой формы мастацкай адукацыі, як аркестр ці іншы калектыў БДУКіМ. Яны — творчыя лакаматывы, цягнуць за сабой усю вучэбна-творчую махіну універсітэта мастацтваў. Яны — заказчыкі якасці ўсёй установы, своеасаблівае лакмусавая паперка, якая вызначае ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі ў сценах нашай ВНУ. Змяніць навучанне ў такіх мастацкіх суполках чымсьці іншым, думаю, немагчыма. Бо нейкія дробныя формы заняткаў ніколі не абудзяць у студэнтах высокія і менавіта артыстычныя

пачуцці, што ўзнікаюць на вялікай сцэне.

У нас, у дырыжораў студэнцкіх аркестраў, ёсць адна радасць, якую даюць толькі маладзёжныя калектывы. Гэтыя хлопцы ды дзяўчаты ствараюць такую энергетыку, што разумееш: іншым, напрыклад, "дарослым" музыкантам, такая энергетычная канцэнтрацыя недаступная, яна ўнікальная сваёй шчырасцю і чысцінёй. У студэнтаў — фактар маладосці, навізны, яны гараць артыстычным жаданнем, яны мабільныя і гатовыя на бясконцае ўдасканальванне канцэртных нумароў. Яны, нарэшце, не паспелі "сцерціся" на сцэне. На рэпетыцыях бываюць такія ўсплёскі эмоцый, маладога нагнення, што разумееш: вось яно, імгненне шчырасці, дзеля якога варта жыць... А вось паездкі на міжнародныя фестывалі — гэта не толькі нейкі маладзёжны рух, арганізацыя творчага працэсу ў асяроддзі сучаснай няпростай моладзі, але яшчэ і вельмі моцная, энергетычна ёмістая прэзентацыя культуры Беларусі за мяжой. Урэшце, выступленне маладзёжнага аркестра ў іншых краінах — гэта і моцны штуршок для выхавання патрыятызму не толькі ў саміх артыстаў-пачаткоўцаў, а і ў чытачоў газет, у аўдыторыі радыё і тэлебачання, дзе раскажэцца пра такія выступленні нашай музычнай моладзі. Выступленні ў сталічнай філармоніі і, канечне, за мяжой фарміруюць творчую асобу, годнае меркаванне маладых людзей пра сябе, пра беларускую зямлю".

Вось такі "звычайны" студэнцкі аркестр. Яго выступленне ў Вялікай зале БДФ запомнілася мне і атмасферай, і праграмай, у якой былі сюрпрызы.

Першае аддзяленне канцэрта пачалося цымбальнай класікай — "Беларускімі танцамі" І. Жыновіча; тонка, рамантычна, як "вечная прыгажосць", прагучала малавядомая "Лірычная п'е-

са" А. Туранкова; бліснула віртуознасцю салістка А. Шульгоўска ў частцы цымбальнага канцэрта Д. Смольскага. Адкрыццём сталася другое нараджэнне чатырохчасткавай "Сімфаньеты" І. Ронькіна, напісаная амаль паўстагоддзя таму, партытура якой была згублена. Гонар гэтага адкрыцця належыць В. Старыкавай. Калісьці "Сімфаньета" была выканана і запісана на Беларускай радыё. Запіс той захаваўся, а партытура знікла. І вось Вікторыя здзейсніла беспрэцэдэнтны творчы ўчынак, напісаўшы гранд'эзны "дыктант па сальфеджыю" — на слых аднавіла партытуру. Потым вывучыла твор з аркестрам і бліскуча ім паддырыжыравала ў сваёй тэмпераментнай, ваявой і, адначасова, вельмі пачуццёвай манеры, і забытая музыка прагучала так, быццам створана яна ў XXI стагоддзі.

У другой частцы праграмы студэнцкі аркестр яшчэ раз сцвердзіў сябе як калектыў адухоўлены і прафесійны. Дырыжоры па чарзе выходзілі на подыум. Высокі выканальніцкі ўзровень музыкантаў раскрыўся і ў ансамблі з выдатнымі беларускімі салістамі: мецца-сапрана А. Сало і майстра цымбальнай ігры Л. Рыдлеўскай. Новыя выканальніцкія прыёмы і каларыстычныя магчымасці тэмбраў цымбальнага аркестра публіка пачула ў п'есах У. Кур'яна, В. Кузняцова. Фінал канцэрта атрымаўся бліскуча-жартоўным і высьлялым, бо студэнты на чале з маэстра В. Валатковічам выканалі свае "хіты", якія дапамаглі ім перамагчы на конкурсе.

Доўгімі былі авацыі залы Віктару Валатковічу і Вікторыі Старыкавай, Студэнтам і Музыццы...

Данат ЯКАНЮК

На здымку: мастацкі кіраўнік аркестра беларускіх народных інструментаў Віктар Валатковіч.

"Старонкі музычнай спадчыны" — так называлася праграма студэнцкага аркестра беларускіх народных інструментаў БДУ культуры і мастацтваў. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Віктар Валатковіч, дырыжор Вікторыя Старыкава. Салісты — заслужаная артыстка Беларусі Ларыса Рыдлеўская і дыпламант міжнароднага конкурсу Алена Шульгоўская (цымбалы), лаўрэат міжнародных конкурсаў, артыстка Беларускай оперы Алена Сало. Што гэта была насамрэч творчая Viktoria-Перамога і паказальны вынік творчасці студэнцкага калектыву на чале з дырыжорамі-настаўнікамі, што поўная зала ў той нядзельны вечар перажыла стан, вельмі блізкі да катарсічнага, што студэнты-выканаўцы на розных інструментах, іх настаўнікі, а з імі і БДУКіМ чарговы раз пацвердзілі свой артыстычны гонар і стварылі запамінальную высокамастацкую дзею, — усё гэта засведчыла авацыя ўзрушанай публікі.

Аркестр гэты — не "звычайны студэнцкі", а пераможца: лаўрэат І прэміі і Гран-пры V Міжнароднага фестыв-

Сакральны сэнс прафесій

Пастух, Ваяр, Бортнік, Музыка, Млынар, Каваль, Ганчар... Гэтыя прафесіі прыйшлі да нас з глыбокай даўніны. З таго часу, калі беларусы верылі ў звышнатуральныя сілы прыроды. Яны абагаўлялі людзей, якія мелі справу з прыроднымі стыхіямі, валодалі таямніцай іх упарадкавання. На старонках "Зямлі пад белымі крыламі" мы распавядзем пра некаторыя віды старажытных заняткаў, якім нашы продкі надавалі сакральны сэнс. Пачнём з самага старажытнага — палявання.

Марына ВЕСЯЛУХА

Слова краязнаўцы

Іван Ярашэвіч з Чэрвеньшчыны разважае пра краязнаўства як аснову выхавання:

— Праз краязнаўства канкрэтызуюцца глабальныя гістарычныя працэсы, яны становяцца зразумелымі, бачацца іх адценні. Так на справе ажыццяўлення палажэння "Гісторыя — настаўніца жыцця", робяцца высновы. Няма гісторыі вялікай і малой — яна ўся Вялікая.

Вывучэнне гісторыі родных мясцін — аснова выхавання патрыятызму, грамадзян. Любоў да Радзімы пачынаецца з ушанавання мясцін, дзе нарадзіўся, вырас, дзе знаходзіцца магіла продкаў, дзе пераняў зробленае імя. Тут пупавіна кожнага чалавека.

Школьная адукацыя сёння скіравана на падрыхтоўку грамадзяніна свядомага, актыўнага і мэтанакіраванага. Краязнаўства дапамагае ў гэтай жыццёваабавязнай справе праз адкрыццё людзей, іх спраў: з'яўляюцца канкрэтныя героі, таленты, прыклады, ідэалы, праблемы. Вучням ёсць з каго браць прыклад, на каго раўняцца. Менавіта такую функцыю выконвае краязнаўчая работа ў Смілавіцкай сярэдняй школе № 1 Чэрвеньскага раёна, цэнтрам якой з'яўляецца школьны музей.

Сам краязнаўчымі пошукамі займаюцца са школьных часоў. Пачалося гэтае захапленне з цікавасці да жыцця Якуба Коласа ў вёска Люсіна і Хатынічы. І да сённяшняга дня краязнаўства для мяне — невычэрпная крыніца натхнення, у тым ліку і ў літаратурнай творчасці. Выдаў кніжку вершаў "Ягада жыцця", і менавіта адкрыццё фактаў з гісторыі роднай вёскі ляглі ў аснову сюжэта некалькіх маіх празаічных твораў. Абагульняльнай працай аднаго з накірункаў вывучэння роднага краю з'яўляецца кніжка "Чэрвеньшчына: гісторыя ў тапонімах", якая пабачыла свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва" напрыканцы 2009 года. Зараз займаюцца расшыфроўкай прозвішчаў Чэрвеньскага рэгіёну. Пішу вялікі нарыс пра родную вёску.

Творчая база для рыцараў

Непадалёк ад Мінска, у Астрашыцкім гарадку, ужо пачалася праца па стварэнні першага ў Беларусі і СНД паўнаважнага гісторыка-культурнага цэнтры "Рыцарскі замак". Ён размешчана ў пансіянаце "Тэатральны" Беларускага саюза тэатральных дзячлаў.

Ініцыятарамі стварэння ТАА "Рыцарскі замак" (дырэктарам якога з'яўляецца Дзмітрый Няскок, адзін з заснавальнікаў беларускага рыцарскага руху) сталі Міжнароднае аб'яднанне "Рыцары Untremere" і клуб ваенна-гістарычнай рэканструкцыі "Ордэн Паўночнага Храма". Ужо ідзе праца па стварэнні новага вобраза "Тэатральнага": будуюцца рыцарскае рыстальна, кухня, канюшня, карчма... Асноўная мэта "Рыцарскага замка" — сабраць усе рыцарскія клубы краіны і зрабіць тут сапраўдную творчую базу для рыцарскіх клубаў краіны.

27 жніўня абноўлены пансіянат прыме першых гасцей — тут пройдзе X Міжнародны фестываль сярэднявечнай культуры і музыкі "Белы замак", які раней праводзіўся на тэрыторыі Мінскага Палаца дзяцей і моладзі.

Чэслава ПАЛУЯН

Уздаем старагрэчаскую і рымскую багіню палявання Артэміду і Дыяну, скандынаўскага Одына... Усіх не пералічыць. У бовства — апекуна палявання, тысячы імёнаў і абліччаў. Падобныя багі, або абагаўляемыя продкі ці жывёлы, з часоў неаліту з'явіліся ў розных паляўнічых народаў, у розных частках Зямлі. Так татэмістычнымі продкамі аўстралійцаў, паводле паданняў, былі першыя паляўнічыя, якія адначасова лічыліся і людзьмі, і жывёламі. А сучаснае афрыканскае племя з рэспублікі Малі лічыць сваіх паляўнічых магамі і чараўнікамі.

Дарчы прыгадаць, што паляўнічым быў і легендарны першапрадак беларусаў князь Бай, ці Бой. З дапамогай сваіх сабак Стаўры і Гаўры ён высочваў у пушчы дзікіх звяроў і цэліў у іх з лука. Тым не менш, першапачатковае імя бовства палявання нашых прадзедаў дакладна невядомае. Але тое, што гэтае бовства часам прымала выгляд некаторых жывёл, не выклікае сумнення. З паданняў пра заснаванне старадаўняга Турава і Вільні мы даведваемся, што гэтыя сакральныя для нашай гісторыі гарады ўзніклі, дзякуючы паляванню на тура. У першым выпадку паляваў легендарны князь Тур, у другім — Гедымін.

Беларускія чарадзеіныя казкі сведчаць, што гаспадаром язычніцкага лесу быў самы моцны звер — мядзведзь. Шмат хто з паляўнічых зхоўваў мядзведжую лапу як талісман-абярэг. Паляўнічыя апрачаліся ў скуру мядзведзя, калі палывалі на гэтага звяра. Яго імем кляліся, а той паляўнічы, які парушаў клятву, знаходзіў смерць у лесе. Апроч таго на шырокім сусветным матэрыяле вядома, што мядзведзь у міфалагічных уяўленнях і рытуалах можа выступаць як божышча, родапа-

чынальнік, татэм, дух-ахоўнік, звярыны двойнік, пярэварачень. У фальклоры беларусаў у выпадку сужыцця мядзведзя з жанчынай, або паляўнічага з мядзведзіцай нараджаюцца паўлодзі-паўмядзведзі. Здавалася б, фальклорны вобраз мядзведзя дазваляе канчаткова разгадаць імя старадаўняга бога палявання. З шэрага дадзеных вядома, што крывалапы быў адной з іпастасей такога вядомага і шануемага ў нашых продкаў бовства, як Вялес. Хутчэй за ўсё спачатку Вялес быў бовствам паляўнічай здабычы — богам мёртвага звяра (Вялесам называюць дух забітага на паляванні звяра), а пазней і ўсёй свойскай жывёлы. З прыняццем хрысціянства вобраз Вялес і мядзведзя паступова пачаў набываць чалавечыя, але разам з тым, дэманічныя рысы. Гаспадаром непраходнай пушчы робіцца лесавік, або "Лясны Хазяін" — з рагамі і лапамі, але падобны да чалавека. Паляўнічыя заўсёды пакідалі яму на пні сваю першую здабычу.

Аднак, апроч мядзведзя ў нас, дый амаль ва ўсіх народаў свету, найбольш шануюнай дзікай жывёлай лічыўся воўк. Ён — увасабленне самых выбітных прыродных паляўнічых якасцей, якія можа мець звер. Яго лоўчыя здольнасці ў спалучэнні са спрытнасцю і хуткасцю пераследу здабычы заўсёды зачароўвалі людзей. Калі воўк нападаў на скаціну, нашы продкі яе, як правіла, у яго не адбівалі. Існавала павер'е, што той, хто прызначаны ў ахвяру ваўку, не пазбегне свайго лёсу. Такое меркаванне пайшло, хутчэй за ўсё, ад упэўненасці, што валадарыць ваўкамі хрысціянскі Святый Юр'я. Ён у сваю чаргу ўвабраў у сябе рысы аднаго са старажытнейшых бовстваў нашага народа — Ярылы. Святый Юр'я або Георгій апроч іншых сваіх абавязкаў абараняў і паляўнічых, а сам ён на паляванні замест сабак выкарыстоўваў ваўкоў і іншых драпежных жывёл. У народзе лічылі, што Святый Юр'я

едзе на белым кані і замыкае пашчы дзікім звярам, пасля чаго тыя менш нападаюць на свойскіх жывёл. Больш таго, драпежнікі маюць права з'есці толькі тую жывёлу, якую ім вызначыць гэты святы.

Напрыканцы хочацца прыгадаць вельмі распаўсюджаны некалі ва ўсёй Еўропе, у тым ліку і на захадзе Беларусі, міф пад назвай "Дзікае Паляванне". Побач з чалавекам, які заначаваў у лесе, з дзікім свістам і гоманам са зграйі сабак праносіцца на конях прывідныя паляўнічыя ў багатым адзенні. Па адным з варыянтаў легенды гэтыя лоўчыя — нячысцікі або душы тых паляўнічых, якія так любілі гэты занятак, што палывалі нават у святы і па нядзелях. Таму пасля смерці яны вымушаны насіцца па лясак, выкупляць свой грэх. А той, хто ўзначальвае "Дзікае Паляванне", з'яўляецца апоўначы ў паляўнічым адзенні і ў розных краінах завецца па-рознаму. У Брытаніі — гэта кароль Артур або Генры-паляўнічы — адна з іпастасей Д'ябла. У Даніі — Одын або Вальдэмар IV Атэргар. У Нямеччыне — Вотан або стадарыня Холме, якая звязана з культуам Месяца і атаямасліваецца з рымскай Дыянай. У Нарвегіі — багіня Фрыг, у Францыі — Роланд, у Польшчы — Дзікі Стралец або Ноцны Егер... А ў Беларусі, дзякуючы Уладзіміру Караткевічу і ягонай гатычнай аповесці "Дзікае паляванне караля Стаха" — найбольш вядомы кароль Стах.

Як вы памятаеце літаратурны герой Андрэй Беларэцкі разгадаў таямніцу караткевічаўскага Дзікага Палявання. А ці разгадаем мы з вамі імя нашага найстаражытнейшага Паляўнічага і ягоны містычны сэнс? Хто ведае.

Ірына КЛІМКОВІЧ

На здымку: ілюстрацыя Георгія Паплаўскага да аповесці "Дзікае паляванне караля Стаха".

Помнік болю і смутку...

Беларусь — як ні якая іншая краіна — поўная памяццю народнай. Яна — у сэрцах, помніках, мемарыялах... З часоў Вялікай Айчыннай вайны, з дня Чарнобыля — іх, помнікаў, усё больш і больш на нашай шматпакутнай зямлі. У цэнтры Палескага краю, у Калінкавічах, устаноўлены памятны знак — у памяць пра людскую трагедыю, пра мужнасць тых, хто адстойваў жыццё, бараніў ад наступстваў ядзернай бяды на Чарнобыльскай АЭС. Аўтар помніка — гомельскі скульптар Валерый Казлоўскі.

За аснову скульптуры, якая ўвасабляе трагедыю Чарнобыля, былі ўзяты вобразы жанчыны і балотнай птушкі — бугая. Такое спалучэнне можа падацца на першы погляд незвычайным. Вядома, што птушка — адна з самых пазычных выяў — як народнай, так і класічнай сусветнай культуры. Але чаму бугай? У тых, хто ведае беларускую прыроду, такіх пытанняў не ўзнікае. Сціпла па каляровым апярэнні, гэта птушка выдае падобны на плач, асаблівы гук, пранізлівы, шчымавы.

Трывожныя пачуцці, наспярожанасць, роздумы — усё гэта адпавядае характару памяці-смутку пра чарнобыльскую бяду. Выява бугая, створаная скульптарам, — з паднятай у неба галавой, увасабляе драматычную інтанацыю задумы. "Птушка, — лічыць аўтар, — паўстае як пасрэднік паміж светам мёртвых і жывых, светам духоўным і матэрыяльным".

Па-іншаму выканана рэльефная постаць жанчыны на прырэзанай частцы скульптуры. У помніку вобраз журботнай жанчыны зліваецца з сілуэтам сумнай птушкі — тым самым сімвалізуючы спачуванне прыроды людскім бедам. Паліраваны граніт птушкі больш насычаны па тоне, а значыць, больш змрочны, трагічны па выглядзе.

Барэльефная постаць для захавання шурпатай светлай аўры чалавека наўмысна не падвяргалася шліфоўцы. Уражанне светласці ўзмацняе высечаная побач кветка лілеі, якая сімвалізуе чысціню і нявіннасць. У гэтым кантэксце пластычная больш насычаны па тоне, а значыць, больш змрочны, трагічны па выглядзе.

Усе састаўныя часткі помніка дазваляюць бачыць у ім прыклад сучаснага манументальнага мастацтва. Зямное ў ўзніслае, сімвалы адвечных чалавечых каштоўнасцей, думы беларуса пра сённяшні час і будучыню гарманічна пераплятаюцца ў гэтым творы, падахвочваюць суперажываць, асэнсоўваць.

Алег АНАННЕЎ

На здымку: памятны знак, які ўвасабляе трагедыю Чарнобыля.

Фота аўтара

Культура слова

ЗАКЛАЎСЯ НА ЦВЕТ

— Ужо язьмін заклаўся на цвет. Гэта кажа мая суседка ў Зялёнай Дуброве. 83-гадовая Вікія Шыкер. А мой трохі старэйшы за мяне сябар Коля Карповіч, былы штурман авіяцыі, а цяпер садоўнік-аматар, заўважыў мне вясной: — Сад яшчэ не заклаўся на цвет. Коля вярнуўся з неба на сваю зямлю гадоў праз сорак пасля таго, як закончыў сярэднюю школу, ды от і ў завоблачных вышынях не выветрылася з яго памяці тутэйшае слова.

Заклаўся на цвет. Проста і ясна. Я запісваю гэтае слова і, прыехаўшы ў Мінск, лезу ў слоўнікі: ці ёсць там слова закласціся ў такім значэнні?

Разгортваю «Тлумачальны слоўнік Беларускай мовы». Ёсць такое слова. Ды толькі... у іншым значэнні: «пайсці ў заклад, паспрачацца на што-небудзь». І толькі!

Не находжу выразу закласціся на цвет таксама ў двухтомавых «Беларуска-рускім слоўніку» 1988 года і ў «Фразеалагічным слоўніку беларускай мовы» І. Я. Лепшава 1993 года выдання.

Няўжо толькі ў нас, на Старадарожчыне, так гавораць? Праглядаю дыялектныя слоўнікі, што ў мяне пад рукой. І от — эўрыка! У «Слоўніку беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі» знаходжу слова залажыцца ў нашым значэнні. Да яго даецца і прыклад з гаворак Пухавіцкага раёна: «Гуркі на цвет залажыліся». Закласціся, залажыцца — сінонімы.

Значыць, жыве ў народзе гэты прыгожы выраз. Няўжо мовазнаўцы яго больш нідзе не запісалі, каб пусціць у шырокі свет?

Кастусь ЦВІРКА

Пялёсткі з радзімы Уладзіміра Дубоўкі

Уладзімір Дубоўка нарадзіўся 2 (15) ліпеня 1900 года ў вёсцы Агароднікі. Пра гэта ён пісаў у сваіх успамінах, такія звесткі падаюцца ва ўсіх даведніках і энцыклапедыях. Аднак некаторыя мясцовыя жыхары ўпэўненыя сцвярджаюць, што паэт нарадзіўся ў Манькавічах, у хаце, што стаяла амаль у цэнтры вёскі. Хто ж мае рацыю і чаму розніцца сведчанні? Відаць, справа ў тым, што сям'я Дубоўкаў у той час сапраўды жыла ў Манькавічах, дзе бацька паэта Мікалай працаваў на бровары ў князя Друцкага-Любецкага, і пачатак свайго жыцця Уладзімір Дубоўка правёў у гэтым мястэчку. А вошчэ нарадзіўся ён на свет у Агародніках, у хаце, дзе на той час жылі ягоныя дзядуля і бабуля па бацькавай лініі.

Уладзімірам мястэчка быў Уладзімір Друцкі-Любецкі, ганаровы апякун, шталмайстар двара яго вялікасці, міністр унутраных спраў, князь герба "Друцк". Ён вядомы як адукаваны чалавек, які цікавіўся даўняй, вёў уласныя пошукі. Увесь радавод князя знаходзіўся ў цесных сувязях з царскім дваром. У Друцкі-Любецкі быў сааўтарам і фундатарам адметнай працы даследчыка Аляксея Сапунова "Матэрыялы па гісторыі і геаграфіі Віленскага губерні" (1896). У гэтай кнізе было запісана пра Манькавічы: "Вёска і маёнтак пры рацэ Мядзелка ў 125 вёрстах ад Вільні і 70 вёрстах ад Вілейкі належаць цяпер ганароваму апекуну, штал-

мянамі і панскім адміністратарам: сялянам забаранілі касіць сена на пойма ракі, дзе яны гэта спрадзек рабілі. А паколькі сяляне не падпарадкаваліся і скасілі папавы, у маёнтак былі выкіраны вайскоўцы. Пасля таго, як бунтаўшчыкі былі ўціхаміраны, для карнікаў у маёнтку наладзілі гульбу-папойку. Падчас гэтага балявання здарыўся пажар, у пільмі якога згарэлі амаль усе гаспадарчыя пабудовы. Ацалеў толькі палац і некалькі камяніц. Пра гэта здарэнне Уладзімір Дубоўка напісаў у апавяданні "Пажар": "Эскадрон карнікаў паехаў з вясёдай песняй у маёнтак. Там такім 'важкам' выкацілі бочкі гарэлкі, — бровар у князя свой! — а на закуску і кілбасы, і вяндрліна...

мове, бо Манькавічы, у адрозненне ад некаторых вакольных каталіцкіх вёсак, былі мястэчкам праваслаўным.

За могілкі направа ад дарогі адгаліноўваецца зарослая і ўжо слабапрыкметная сцежка-дарожка, якая ў ранейшыя часы злучала мястэчка з Ліпнікамі ды Паставамі, а зараз яна заводзіць у лес і там губляецца ў хмызях.

З гэтага перакрываўнага, па сутнасці, і пачынаецца сама вёска, бо з'яўляюцца першыя жыллыя хаты ды сады ў агародамі. І таму тут, як і ў даўнейшыя часы на ростанях-раздарожках, каб не дазволіць падрысці да чалавечага жытла нячыстая сіле, пастаўлены вялікі драўляны крыж-абярго.

Праз некалькі двароў на правым баку вуліцы ўзвышаецца, патанаючы ў зямлі высокіх дрэў, праваслаўны храм Успенія Прасвятой Багародзіцы. Унушальная агароджа, вымураваная вялізнымі валунамі, каваныя вароты і брамка, якая ачыняецца толькі ў святы на службу, надаюць храму, які таксама змураваны большай часткай з валуноў, важкі і сур'езны выгляд. Царква стаіць алтаром да вуліцы, а ўваход знаходзіцца з боку поля. Раней на паўночнага боку была плошча, на якую і выходзілі вароты храма, аднак зараз ніякіх прыкмет той плошчы няма.

Сучасная вясковая плошча знаходзіцца далей па вуліцы за храмам. У гэтым месцы дарога раздвойваецца: адна вядзе проста да месца былой сядзібы, другая — да запырды на рацэ Мядзелка. У цэнтры плошчы пастаўлены помнік вайскоўцам і партызанам, якія тут пахаваны. Вакол помніка пасаджаны маладыя дрэўцы, якія ўтвараюць невялічкі сквер.

З левага боку плошчы знаходзіцца будынак былога сельскага магазіна. Шыльда "Товары пovesеднежнага спраса" сведчыць пра тое, што ў 1970—1980 гады тут яшчэ ладзіўся актыўны гандаль. Побач з крамай на месцы, дзе раней стаяла хага Дубоўкаў, да сярэдзіны 1980 гадоў знаходзілася школа. Аднак змяніліся колькасці дзяцей прывяло да таго, што школу зачынілі. Паступова, з дапамогай людзей, будынак пачаў разбурацца. На сённяшні дзень ад школы нічога не засталася, а на тым месцы, дзе яна стаяла, знаходзіцца лецішча.

Калі ад плошчы пайсці па левай вуліцы, то мінуўшы некалькі хат, можна ўбачыць высокі каменны падмурак — рэшткі свірны, які быў пабудаваны ў пачатку XIX стагоддзя ў стылі ампір. Гэта, па сутнасці, ўсё, што засталася ад сядзібных пабудов, бо далей, на ўзгорку, дзе ў XVIII—XX стагоддзях знаходзіўся сядзібны дом, зараз месціцца будынак дачнікаў. Толькі вялікія волаткі-дрэвы даюць магчымасць упэўніцца ў тым, што тут калісьці было культурна-гістарычнае месца.

Каля рэшткаў свірны вуліца распічалецца на тры дарогі: левая, спускаючыся ўніз, вядзе ў лес да старых могілак і потым далей каля Гарэлага балота, пра якое згадвае У. Дубоўка ў "Пялёстках", на Агароднікі; цэнтральная падымаецца на ўзгорак да месца, дзе быў сядзібны дом; правая, нібыта праз тунель, што ўтвараюць над ёй старыя ліпы і зараснікі бэзу, выводзіць да плаціны на рэчцы Мядзелка, дзе злучаецца з вуліцай, што ідзе ад вясковай плошчы.

Кожны, хто пабывае ў Манькавічах, абавязкова зверне ўвагу на ставы-запырды. Вышэй плаціны калісьці было ладае па памерах вадасховішча, але цяпер яно ператварылася ў балота з вялікімі запасамі торфу і сапрапелю, у густой балотнай расліннасці з цяжкасцю можна ўгледзець рачулку. Ніжэй плаціны знаходзіцца яшчэ адзін стаў. Ён значна меншы па памерах, але ў атачэнні даволі высокіх берагоў і навіслых дрэў, у шуме пеннай вады, што падае, выглядае вельмі прыбабна.

У дамбе зроблены дзве пратокі для вады. Па першай, праз якую перакінуты лёгкі масток з жэрдак, водны паток раней ішоў на млын і, падаючы, круціў жорны. Але зараз тут суха, а на месцы млына — гурба друзу з цэгля, гілака дрэва ды рэшткаў металічных канструкцый.

Прайшоўшы трохі на насыпу, можна апынуцца каля другой пратокі, па якой увесь час цячэ вада, ды не проста цячэ, а падае ўніз на каменне ды старыя палі, разбіваючыся на тысячы пырскаў, утвараючы шумлівы і вясёлы вадаспад. Мясцовыя жыхары нацягнулі над пратокі параўнальна вузкі масток, якім карыстаюцца ў асноўным пешаходы ды веласпедысты.

За мостам направа даволі шырокай паласой працягнулася ўзвышаная пойма — месца, якое аблюбоваў турысты і аматары адпачынку на прыродзе. Кожны год тут адбываюцца спаборніцтвы па турызме і арыентаванні, гараць вогнішчы і спяваюцца песні.

За дамбай дарога зноў разлучаецца на тры: левая вядзе да капліцы Элеаноры Друцкай-Любецкай і далей на Сарочына, цэнтральная — на Дзеравыя і старамядзельскія шлях, правая — на Кашыцы ды Паставы. І ўсе яны ідуць праз прыгожы, малаўнічы і загадкавы Манькавіцкі лес, які хавае ў сваіх нетрах шмат якіх таемніц пра гісторыю Манькавічаў і яе ваколіц.

Ігар ПРАКАПОВІЧ
г. Паставы

На здымку: мост і стаў на Мядзелцы, 1960-я.

У вяскова-местачковым архіпелагу поўдня Пастаўшчыны Манькавічы займалі адметнае месца: яны адыгрывалі ролю мясцовага вузельчыка, у які завязваліся шматлікія і разнастайныя тутэйшыя духоўныя і фізічныя шляхі. Яшчэ ў мінулым стагоддзі тут ладзіліся кірмашы, меўся вялікі сядзібны дом, працавалі млын і бровар, дзейнічала некалькі цэркваў. Таму і сыходзілася да мястэчка ажно шэсць дарог. З тых былых бойкіх шляхоў больш-менш цывілізаваным застаўся толькі той, што вядзе ў бок вёскі Мясцічка; астатнія ж прыйшлі ў заняпад, прычым некаторыя так зараслі, што і прайсці па іх цяжка.

мейстару князю У. І. Друцкаму-Любецкаму".

Уладзімір Дубоўка ў апавяданні "Незапрошаныя візіцеры" ўспамінае пра тое, як разам з вясковымі хлопцамі аднойчы забраўся крадком у панскі палац, каб паглядзець кнігі, якіх, па чутках, у кабінцеце У. Друцкага-Любецкага была незлічона колькасць: "... Шафы, шафы, шафы і ўсе са шклянымі дзверцамі, ды ад падогі да самай столі... Нават паміж вокнаў знаворнай сцяны шафы, шафы... і ва ўсіх жа шафах — кнігі, кнігі..."

... І мы ўсе кінуліся да кніг. Браці адну, гарталі, разглядалі малюнкi, на якіх былі ніколі не бачаныя намi краявіды, людзі, убранны, браці другую, трэцюю...

У Друцкі-Любецкі памёр у савякіку 1905 года. У навакольных вёсках была аб'яўлена жалоба. Пахаванне было пышным. Цела князя везлі на чацвёрцы коней, з духавым аркестрам. Ён быў пахаваны ў радавой капліцы за ставам. Каб ушанаваць памяць любімага мужа, праз пяць гадоў княгіня пабудавала каля возера Варанец яшчэ адну капліцу з чорнага базальту, аздобленую золатам і срэбрам. У 1910 годзе пры вялікім натоўпе народа цела князя ўрачыста было перавезена з Манькавічаў у Варанец. Цела У. Друцкага-Любецкага было забальзамавана, знаходзілася ў сярэбранай труне з дубовым футлярам. Падчас Першай сусветнай вайны немцы разбурылі капліцу, а труну з цела князя разрабавалі і скінулі ў возера Доўжа.

Легам 1905 года з-за сенакосу на паплавах узнік канфлікт паміж ся-

І вось апаўночы ўзняўся ў маёнтку пажар. Вялізны пажар. Знялося аграду ў дваццаці месцах...

...Аг вялікага маёнтка, можна сказаць — гарадка, застаўся быў адзін палац ды некалькі камяніц...

У час Першай сусветнай вайны мястэчка моцна пацярпела, бо знаходзілася на лініі фронту. Частка будынкаў была разбурана ў час абстрэлу з гармат. Падчас Другой сусветнай вайны быў знішчаны і сядзібны дом. Адны людзі сцвярджаюць, што яго спалілі партызаны, другія — што немцы, але факт застаецца фактам: на сённяшні дзень ад былога прыгожага сядзібна-паркавага ансамбля засталася толькі некалькі старых дрэў, рэшткі падмурку гаспадарчай пабудовы, стаў ды напаяўбураная капліца княгіні Элеаноры Друцкай-Любецкай.

У 1996 і 1999 гадах Манькавічы сталі месцам правядзення літаратурных семінараў "Даўжанскія вечары", якія былі прысвечаны жыццю і творчасці Уладзіміра Дубоўкі. Узлеў у семінары браці літаратары Уладзімір Арлоў, Валянціна Аксак, Міхась Кенька, Янусь Малец, Генадзь Шуленька, Аляксей Жыгуноў, Марыя Баравік, Франц Сіўко, Аркадзь Нафрановіч, Аляксей Касцень і іншыя.

Як жа выглядаюць Манькавічы цяпер? На ўездзе ў вёску падарожнік пабачыць вялікія могілкі. Бліжэй да вёскі, на даўнейшым цвінтары, магілкі старыя, урослыя ў зямлю. На многіх толькі камяні-валуны сведчаць пра тое, што тут хтосьці пахаваны. Сустрэкаюцца помнікі пачатку XX стагоддзя з надпісамі на рускай

Вясёлак столькі, колькі нас!

Рэспубліканскі фестываль мастацтваў "Арт-сегмент" стаўся адной з найбольш прыцягальных творчых падзей сталічнага лета. Без малога месяц у выставачных залах Палаца мастацтва і вакол яго віравала нармальна для арт-асяроддзя атмасфера: жвавая, перапоўненая эстэтычнымі ды філасофскімі парадоксамі, працятая маланкамі палемікі. Шырокую ўвагу выклікалі як работы экспанентаў, так і фестывальныя акцыі (перформансы, музычныя праекты, правядзенне пленэру).

графікі спалучыліся, дапаўняючы адзін аднаго, два праекты: "Сучасная скульптура: іншы погляд" (куратар В. Дзмітрыева)

ды "Фотавымярэнне" (куратар Г. Самарская). Праз гэты мудрагелісты дыялог фотавыяў гарадскога ландшафтнага дызайну і станковай пластыкі раскрываўся крэатыўны патэнцыял сучаснай беларускай скульптуры. А непадалёк месціўся праект "Just now-3" (яго куратар і ўдзельнік Г. Васільева) — працяг знаёмства з невычэрпнымі магчымасцямі віцебскіх мастакоў, чый "незалежны сегмент" складаўся з вынаходлівых работ 10 аўтараў (арт-кніга, неамінімалістыка, неасупрэматызм, аўтарская ручная папера, калаж...).

Пэўна, захапляльным творчым актам стаўся сам працэс усталявання двух нетрадыцыйных аўтарскіх праектаў у зале дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Апошнія штрыхі ў сваю экспазіцыю А. Клінаў дадаваў за колькі хвілін да вернісажа. Майстар постмадэрнісцкага эпажагу гэтым разам выявіў... "Патаемнае жыццё саломы". Захапіўшыся самым беларускім з прыродных матэрыялаў, мастак распачаў цыкл твораў, дзе праз натуральную, звычайную салому інтэрпрэтуе сусветна вядомыя ўзоры арт-класікі. У аб'ёмнай і фактурнай саламянай кампазіцыі, паказанай на выстаўцы, выразна "чыталася" крыніца натхнення: кананічная "Тайная вячэра". І пацвярджалася слушнасьць знаўцаў творчасці А. Клінава ў трактоўцы яго саламянага свету як гульні сэнсаў на мяжы залагой велічы цывілізацыі і распаду матэрыі, вабнасці і тхліны, біблейскага напаміну пра хуткапыннасць ды хісткасць усяго зямнога. І матыў вечнага руху, упартасці адраджэння жыцця прабіваўся ў квольх свежых парастках пасярод бяседнага стала, "накрытага" вільготным пажыўным грунтам.

У лагічным суседстве з гэтай маштабнай работай апынулася своеадметны дэкаратыўна-прыкладны арт-аб'ект "Зеляніна прэ!!!". В. Сазыкінай. Пра свой праект мастачка выказалася так: "У дынаміцы росту, рэальна прадстаўленай у экспазіцыі, і ўсюдыснага зялёнага колеру хацелася б зафіксаваць сувязь у сістэме тоеснасці з'явы і яе вобразу ў душы. Зеляніна ўзры-

вае асфальт. Займае прастору кватэр. Прарастае праз дахі дамоў. Расліннае жыццё паглынае, як акіян... Зямля, перамешваючыся з вадой і ветрам, прымае семя і нараджае — **стыхію зялёнага**...". У працяг аўтарскіх разваг — і звычайнае трумо, з шуфлядаў якога сапраўды прэ, няўгледна працягваючы свой рост, "пер'е" жывой зеляніны; і стандартныя драўляныя тумбачкі, з якіх вырываецца тая самая **стыхія зялёнага**; і пара дамскіх туфляў, ператвораных у вазон. А побач з трумо ўражвала спантанымі зялёнымі акцэнтамі шматколерная людская плынь — зменлівы адбітак выставачнай рэальнасці ў аб'ектыўным люстэрку арт-аб'екта...

"Людзі павінны быць удзячныя прыродзе, што яна стварыла іх усіх рознымі. Рознымі не толькі вонкава, але і па здольнасцях да ўспрымання гуку, колеру, святла, смаку і г.д. Гэтая розніца ўспрымання адных і тых жа рэчаў з'яўляецца асноўнай, якая абапіраецца на адукацыю, выхаванне, "нагледжанасць", "наслуханасць", начытанасць... Без разумення ўсіх гэтых умоў нельга ўразумець такі розніцаў у апэрацыях адной і той жа з'явы рознымі людзьмі, групамі або грамадскасцю... Асабліва гэта датычыць ацэнкі твораў мастацтва..." — сцвярджаюць арганізатары праекта "Mageia cerebrum ("Цёмныя таямніцы мозгу")", які ладзіўся ў самай вялікай зале палаца. Па сутнасці тут ладзіўся міжнародны фестываль **ненеэксперыментальнага** мастацтва "Дах-11". І сам праект, які дэбютаваў 9 гадоў таму ў знымым берлінскім кунстаўзе "Тахелес", і яго куратара жывапісеца А. Родзіна чытачам "ЛіМа" прадстаўляць не трэба. Аднак варта паглумачыць, што пасля леташняга мінскага "Даху-9", вакол якога гуртаваліся арт-асобы з 11 краін, быў яшчэ фэст у Берліне — "Дах-10", дзе ў асяроддзі візуальнага мастацтва выступіў яркі шэраг музычных гуртоў.

Пад сёлетнім "Дахам" сабраліся творцы, якія эксперыментуюць са словам, гукам, жэстам, фарбамі, а таксама іх прыхільнікі ды апаненты. Тэма праекта прагучала для ўсіх прапановаю: не спяшацца раздаваць ацэначныя цэтлікі, а паразважаць пра, здавалася б, невыглумачальныя таямніцы мозгу, памеркаваць пра тое, што ён сабою ўяўляе, і чаму кожны з нас, успрымаючы творы мастацтва, бачыць, чуе, думае не так, як іншы, нават блізкі па духу і

ўзроўню адукацыі, чалавек... Прэзентацыя "Цёмных таямніц..." нагадвала блуканне па лабірынтах падсвядома-сці, бо адбывалася ў амаль абсалютнай цемры; фотаўспышкі ды хаатычныя промні кішэнных ліхтарыкаў адвольна выхоплівалі з яе фрагменты экспазіцыі — нейкія выявы, якія інтрыгавалі, палохалі, выклікалі смех ці замілаванасць, жаданне ўбачыць твор цалкам. Сям-там высвечваліся тэксты: афарыстычная занатоўка, цытата з класіка, безыменныя мастакоўскія развагі...

На папяровых палосках, прымацаваных да лесвіцы, прачытала: "Існуе столькі ж вясёлак, колькі назіральнікаў".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: Артур Клінаў "Патаемнае жыццё саломы"; Кастусь Касцючэнка "Эцюд ню. Віка"; праект Вольгі Сазыкінай "Зеляніна прэ!!!".

Фота Віктара Кавалёва

Усё, да чаго здатная творчая фантазія. Тое, што, не пабачыўшы на ўласныя вочы, уявіць немагчыма... Такая стракатая, правакацыйна дзёрзкая разнастайнасць, разгорнутая ў выставачнай прасторы палаца, упарадкавалася ў некалькіх арт-сегментах. Куратары ды ўдзельнікі гэтых сегментаў — мастацкіх праектаў, — можна сказаць, на парозе вялікага калектыўнага вернісажа сур'ёзна, проста і з гумарам тлумачылі шматлікім гасцям свае намеры. Галоўны спецыяліст упраўлення мастацтваў Міністэрства культуры Беларусі А. Зіменка падчас адкрыцця "Арт-сегмента" зазначыў: міністэрства падтрымлівае самыя розныя выставачныя праекты Беларускага саюза мастакоў. А намеснік старшыні БСМ С. Цімохаў, павіншаваўшы прысутных з ажыццяўленнем новага праекта, выказаў упэўненасць, што такія эксперыментальныя выстаўкі будуць праводзіцца і ў далейшым, незалежна ад выніку выбараў новага кіраўніцтва саюза, якія маюць адбыцца пры канцы года.

"Сегментарнае" свята творчасці вызначалася ў кожнай зале палаца сваімі канцэптуальнымі адметнасцямі. У зале

Знітаванне несумяшчальнага

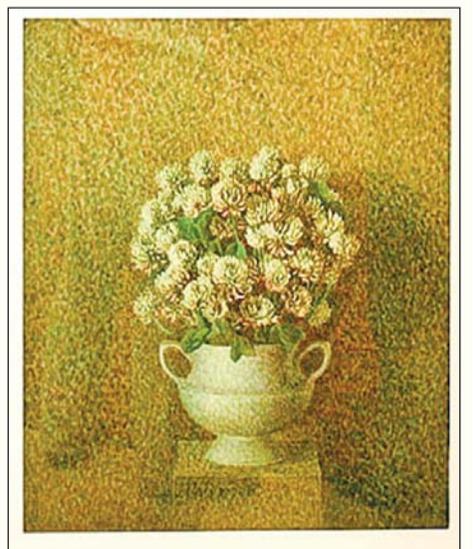
У незвычайным месцы — у будынку офіса вытворчага прадпрыемства "Алютэх" — адкрылася персанальная выстаўка карцін мастака-графіка, акварэліста, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі **Генадзя Шутава**. Паводле слоў дырэктара па маркетынгу кампаніі "Алютэх" **Уладзіміра Рыбакова**, на першы погляд мала чаго агульнага паміж мастацтвам і вытворчасцю алюмініевага профілю.

дзя Шутава і зразумеў, што яна значна больш вядомая за межамі нашай краіны. Генадзь Фёдаравіч — прадстаўнік знакамітай Віцебскай мастацкай школы — валодае унікальнай манерай пісьма, якая заключаецца ў шматслойным накладванні дробных мазкоў, у выніку чаго нараджаюцца дэталёва прапісаныя работы. Творчасці Генадзя Фёдаравіча ўласцівыя сузіральнасць і імкненне да цішыні, яго прыглушаныя тоны зачароўваюць, у кожнай карціне адчуваецца нябачная прысутнасць чалавека. Работы аўтара перадаюць увесь патэнцыял акварэлі — лёгкасць, празрыстасць колераў, цеплыню і спакой.

Генадзь Шутаў — аўтар серый работ "Стары Віцебск", "Зямля беларуская", "Беларускі нацюрморт", "Помнікі архітэктуры Віцебшчыны", "Выцягнутыя маўчаннем", лістоў "Жоўты нацюрморт", "Дахі старога Віцебска", "На краі вечнасці", "Настальгія па леце",

"Раўнавага. Гармонія спакою"... Яго творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Траццякоўскай галерэі ў Маскве, фондах Беларускага саюза мастакоў, Метраполітэн-музеі (Нью-Йорк, ЗША), мастацкіх музеях Кіева, Ашгабада, Смаленска, Віцебска, Магілёва, Полацка...

Да слова, пры афармленні сваіх офісаў кампанія карыстаецца паслугамі толькі мастакоў і афарміцеляў менавіта Віцебскай школы, пра што ні разу не пашкадавала. "Алютэх" і надалей мае намер падтрымліваць беларускіх мастакоў, а таксама сваіх супрацоўнікаў, якія імкнуцца да прыгожага. Падобныя мерапрыемствы здольныя ўдыхнуць у супрацоўнікаў вытворчага прадпрыемства новыя ідэі і раскрыць іх творчы патэнцыял. У бліжэйшых планах кампаніі — арганізацыя своеасаблівай экспертнай фотагалерэі. Бо экспертная геаграфія кампаніі вельмі разнастайная, супрацоўнікі шмат ез-

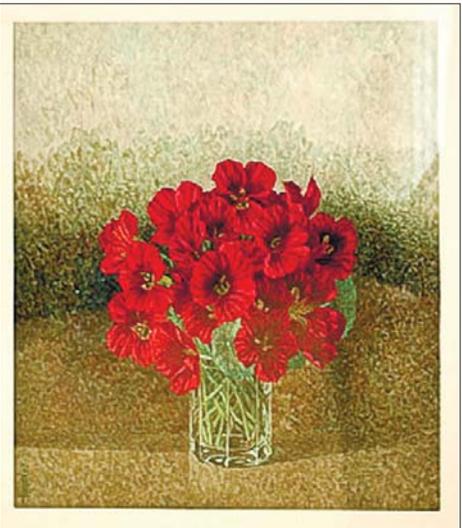

дзяць у камандзіроўкі, дзе робяць фотаздымкі. Сярод гэтых "экспартных" фатаграфій ёсць даволі цікавыя, якія кіраўніцтва кампаніі мяркуе выставіць у фотагалерэі і тым самым далучыць супрацоўнікаў да свету мастацтва.

Віктар ЗАЯЦ

На здымках: акварэлі Генадзя Шутава "Пурпурны букет настурак" і "Белая канюшына".

Фота аўтара

Натхнёны Нёманам

Яўген Шунейка, вядомы прадстаўнік айчыннага мастацтвазнаўства, актыўны дзеяч беларускай культуры, аўтарытэтны педагог — дацэнт кафедры гісторыі і тэорыі выяўленчага мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, — асоба творча універсальная. Навуковец і крытык, ён ужо неаднойчы здзіўляў калег паказам сваіх экспрэсіўна-маляўнічых карцін і эцюдаў, дзе праз фарбы выказвае ўласнае светаадчуванне, апявае разнастайныя прыгожыя імгненні — “перліны” навакольнага, поўнага кантрастаў, імклівага жыцця. Безумоўна, выклікае пэўную цікавасць тое, што Шунейка-тэарэтык яшчэ з юнацкіх гадоў (падчас вучобы ў Мінскім дзяржаўным мастацкім вучылішчы імя А. Глебава, а потым — на аддзяленні мастацкага тэкстылю Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, цяперашняй БДАМ) няспынна працуе ў вольны час і як мастак (што, вядома ж, толькі ўзбагачае апантанага, захопленнага Прыгажосцю, даследчыка). Такім чынам, у персоне абазнанага эстэты арганічна спалучаюцца два самастойныя кірункі мастацкай дзейнасці: асэнсаванне-даследаванне і творчая практыка.

Ці не кожная значная выстаўка, арганізаваная Беларускім саюзам мастакоў, не абыходзіцца без слухных, змястоўных заўваг ды эмацыйна-“пафасных” меркаванняў гэтага таленавітага крытыка. Часам побач з творамі слыхных айчынных майстроў пэндзля ў экспазіцыйных залах можна заўважыць і арыгінальныя кампазіцыі самога Яўгена Феліксавіча. А курс яго вучэбна-метадычных лекцый-семінараў у БДАМ студэнты, будучыя мастацтвазнаўцы і мастакі, успрымаюць “на ўра”. І дзе б ні з’яўляўся Я. Шунейка, вакол яго прыкметнай, запамінальнай, артыстычна-няўрымлівай постаці нібы дунае светлы, добры, мудры дух, ствараецца атмасфера агульнага паразумнення, рамантызаванай “сусветнай гармоніі”, аптымізму, гуманізму.

З нядаўняга часу Яўген Шунейка мае намер ажыццявіць (разам з калегамі-аднадумцамі) доўгатэрміновы дабрачынны мастацка-асветніцкі праект — рэйд сталічных мастацкіх сіл у беларускую глыбінку. Напачатку плануецца аб’ездзіць з персанальнымі і арыгінальнымі групавымі аглядна-тэматычнымі выстаўкамі Міншчыну (у

і асабісты час, няшчыра працуючы на карысць камерцыйных інтарэсаў, “гламурных” салонаў, таннай спажывецка-абывацельскай поп-культуры “не першай свежасці”. Гэтыя псеўдамастацкія кітчавыя аднадзёнкі — усё ж не для нас, не маюць ні значнай каштоўнасці, ні будучыні, не спрыяюць ні глабальнаму, ні нацыянальнаму адраджэнню духоўнасці... Мастацтва ж найперш павінна служыць свайму народу, Айчыне! На роднай глебе, з родных каранёў і крыніц піць жыватворны нектар натхнення, каб шчодро квітнець...

І вось “першай ластаўкай” у прасторы такой перспектыўнай дзейнасці з’явілася сёлетняя персанальная выстаўка твораў мастака Яўгена Шунейкі пад назвай “Ля Нёманскіх вытокаў” у гісторыка-краязнаўчым музеі ва Уздзе. Экспазіцыя складалася з 15 работ у розных тэхніках (акварэль, пастэль, акрыл, набіванка), створаных спецыяльна для вуздзенцаў, і мела поспех, атрымала добры розгалас сярод мясцовай грамадскасці і аматараў мастацтваў.

Разглядаючы-аналізуючы яго творчасць, безумоўна, варта ўлічваць, што Шунейка-жывапісец (па “тэхнічным”, кампазіцыйным майстэрстве, грунтоўнасці трактоўкі вобразаў, напрыклад) усё ж не роўня славытым айчынным віртуозам пэндзля, такім, як Міхась Савіцкі, Леанід Шчамялёў, Гаўрыла Вапчанка, Май Данцыг ці больш маладых “жывых класікаў”, якія ўсё свядомае жыццё “эксперыментавалі” ды “штудзіравалі”, стоячы ля мальберта. Ды ён ніколі і не імкнуўся да ўсеахопнай фармальна-каларыстычнай распрацоўкі сваіх палотнаў. Яго “аператыўны”, звычайны “працоўны” жанр — беглыя аўтарскія эскізы-замалёўкі, мастацка-філасофскія “эсэ-абразкі”, якія, тым не менш, адметныя моцнай уражлівасцю, змястоўнай дасканаласцю, ідэйна-аналітычным кшталтам. Творы Я. Шунейкі заўсёды вымушаюць глядачоў думаць, супастаўляць, пільна назіраць, слухаць, успамінаць і запамінаць — і ў гэтым своеасаблівым лірычна-паэтычным “інтэлектуалізме”, здаецца, галоўная іх эстэтычная вартасць і сэнс.

Што больш за ўсё запомнілася на выстаўцы Я. Шунейкі ва Уздзе? Цікавых сюжэтаў і знаходак было там прадстаўлена нямала.

Да 100-годдзя з часу вяртання неўвядальных мошчаў прападобнай святой праведніцы Еўфрасініі Полацкай на Беларусь, якое адзначаецца сёлета, створана “Асветніца-Падзвіжніца сярод крывіцкіх дзетак” (пастэль). Легкія, празрыстыя, цёпла-прамяністыя тоны, як на абразках... Асабліва прыцягваюць увагу твары, больш дакладна — вочы, “люстэркі душы”, святой Настаўніцы, нябеснай заступніцы зямлі беларускай, і яе ўдзячных вучняў-паствы ... “Веды, Асвета, Беларусь” — гэтыя словы-дэвіз, накрэсленыя на пергаменце старажытнай рукапіснай кнігі, як на штандары, успрымаеш як лозунг-запавет суайчынікам-нашчадкам.

Прыгожы кампазіцыйны калаж “Спатканне ў Геранёнах” выкананы паводле тэхналогіі і ўзораў традыцыйнага беларускага народнага мастацтва, г.зв. “набіванкі”. У аснове — гістарычнае паданне пра рамантычнае каханне караля Рэчы Паспалітай Жыгімонта Аўгуста і князёўны Барбары Радзівіл, але, апроч іх партрэтных выяў — адмысловага штучнага штампу на тканіне, падаецца вельмі дарэчным з вялікім густам падабраны, бліскуча выкананы іншы кампанент карціны — фон-дэкор, шыкоўная “шляхетная” барочная набіванка-шпалера, узніслыя, мудрагелістыя ўзоры якой можна гадзінамі з захопленнем, і не стамяючыся, разглядаць (напрыклад, рэканструкцыю

“магнацкага” арнаменту ажно XVI стагоддзя!).

Самым удалым жывапісным творам, які проста ўпрыгожваў вуздзенскую экспазіцыю, падаўся вялікі па памерах, узрушальна-пачуццёвы, з разняволенай і смелай гульнёй-буйствам колеру, вельмі “музычны”, са складаным метафарычным падтэкстам, выкананы ва ўвесь рост кампазіцыйны партрэт Чэслава Нёмана — выдатнага польскага эстраднага спевака XX стагоддзя, нашага земляка (родам з Гродзеншчыны, адкуль, дарэчы, і Я. Шунейка). Гэтая “Песня над Нёманам” мае некалькі варыянтаў, асабліва ж чаруе той, дзе музыкант-самаходак (які валодаў феноменальнымі вакальнымі дадзенамі, мог імітаваць спевы птушак, гоман лесу, шум марскога пры-

такіх лінгвістычна-гістарычных экскурсаў складаецца ў маім уяўленні ў нечаканы каламбур — “ШуНЕМАНейка”, стварыў цікавы цыкл карцін — своеадметных асэнсаванняў вядомых, даследаваных у навуцы, грамадскіх з’яў і падзей, выбітных асоб. Гэта акварэль “Уздзянка — рэчка і жыхарка славянска-дрыгавічанка”, набіванка “Сымон Будны на Уздзеншчыне. Кухніцы, 15-72г.”, пастэль “Пераемнасць. Максім Багдановіч і Алаіза Пашкевіч (Цётка) у Гародні”, маштабнае палатно (акрыл) “Над-Нёман (вёска ва Уздзенскім раёне). Малая радзіма Якуба Наркевіча-Ёдкі”...

І, магчыма, самы нечаканы сярод іх твор “Адам і Канстанцін Міхайлавіч (Якуб Колас) Міцкевічы”. Нават у вон-

бою, — наогул усялякія гукі жывых і “нежывых” прыродных праяў, рэчаў, істот) увасоблены праз вобраз павольнага, ціхамірнага і зіхоткага руху плыні вечаровага Нёмана-ракі... Напэўна, у кожнага гэтае палатно выклікае асабістыя асацыяцыі, фантазіі, пачуцці, успаміны... Мне ж здаецца, што мастак намагаўся, між іншым, даследаваць выключнасць самабытнага народнага таленту, які (як і кожны “сярэднестатыстычны” чалавек) непарыўна, ад нараджэння, зніжаныя нязілчонымі бясконцымі праменьчыкамі з навакольнай прыроды, зямлёй, спрадвечным жыццём на ёй... І яшчэ думаецца, што ў гэтай загадкава прыцягальнай, я сказаў бы — інтравертнай, карціне адбіліся і нейкія падсвядомыя, далёкія “радаводныя” мастакоўскія алюзіі. Бо словы Нёман (Нёман), Шунейма (Шунейка) — яўвяжскія тапонімы. Судова-яўвяжскі — старажытнае заходнебалцкае племя, знішчанае і асіміляванае больш ваяўнічымі і моцнымі суседзямі ў сярэднявеччы. Гэты прыгожы народ жыў, як “друды”-кельты, у Бела-вешскай пушчы, упарта бараніў сваю незалежнасць, пакуль не загінуў у бойцы з ворагам апошні яўвяжскі ваяр... Дык пра што ШУ-міш, няспешна, ладна спяваеш, старажытны НЕМан-нскі край, беларускае Панямонне? Можна, КА-рціць табе людзей перасперачы ад гвалту бяспаміцтва, забыцця, знішчэння? Можна, хочаш распавесці пра лёсавызначальныя падзеі, што некалі адбыліся тут, ці пра выбітныя постаці айчычнай навукі і культуры, якія крочылі па тваіх узгорках-пералесках, па берагах тутэйшых рэчак і азёраў?.. Дарэчы, мастак, чые прозвішча пасля

кавым абліччы Адама Міцкевіча і Якуба Коласа мастак здолеў знайсці, убачыць нейкае падабенства, агульныя рысы, але яшчэ большае “сваяцтва” выявіць праз унутраны, натхнёны стан творчых душ, чые радзінныя мясціны, дарэчы, паяднаныя... Нёманам!

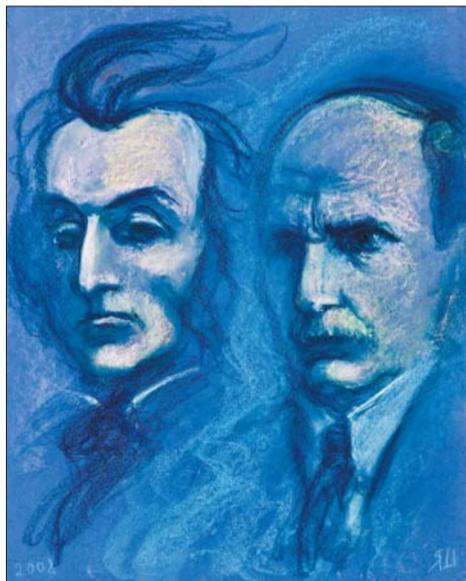
Алесь РУНЕЦ

На здымках: Яўген Шунейка і яго работы “Асветніца-падзвіжніца сярод крывіцкіх дзетак”; “Адам і Канстанцін Міхайлавіч (Якуб Колас) Міцкевічы”; “Паліна, Гражына і Стась”.

РВУ «Літаратура і Мастацтва» глыбока смуткуе з прычыны смерці вядомага фотакарэспандэнта Вячаслава ДУБІНКІ і выказвае сваё спачуванне родным і бліzkім нябожчыка.

РВУ «Літаратура і Мастацтва» выказвае шчырае спачуванне дырэктару выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” Бяловай Таццяне Уладзіміраўне з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці МАЦІ.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ выказваюць глыбокія спачуванні пісьменніку, сакратару праўлення СПБ Сяргею Аляксандравічу Трахімёнку з выпадку напаткаўшага яго вялікага гора — смерці МАЦІ.

перспектыве ж — ахапіць усю Беларусь), праводзячы ў раённых музеях і карцінных галерэях, палацах культуры аўтарскія экскурсіі, лекцыі-дыспуты, творчых вечарыны-сустрэчы для мясцовых жыхароў. Пры гэтым наладжваць, па магчымасці, рэгулярныя ці сезонныя лакальныя майстар-плёнэры ў знакамітых гісторыка-культурных мясцінах пэўнага рэгіёна, з нагоды памятных падзей і адметных асоб, спалучаючы самастойную даследчыцка-пошукавую этнаграфічна-краязнаўчую працу са сваёй творчасцю і да г. п.

Адным словам, ёсць імкненне праз рэгіянальныя асаблівасці больш пабачыць, адчуць, зразумець сваю мілую Бацькаўшчыну, стваральны імпульс, духоўную моц, эстэтычны каштоўнасці землякоў-беларусаў. Без гарачага, яскравага патрыятызму, мяркуюе Я. Шунейка, сёння не можа быць добрасумленнага, адукаванага айчыннага інтэлігента-творцы. Аднак, на яго думку, большасць сучасных сталічных прафесійных мастакоў (не толькі маладых, але і знаных, “заслужаных”), на жаль, амаль бессэнсоўна “таўкуць ваду ў ступе”, марнуюць свой каштоўны прыродны талент

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

Анатоль Акушэвіч
Лілія Ананіч
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Святлана Берасцень
Віктар Гардзевіч
Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзіёмава
Уладзімір Дуктаў
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Мікола Станкевіч
(намеснік галоўнага
рэдактара)
Юрый Цвяткоў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Адрасы:
публіцыстыкі — 284-66-71

крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведмляюць сваё
прозвішча, поўнасьцю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова

"Літаратура і Мастацтва".
Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
ЛП № 02330/0494179
ад 03.04.2009.

г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856

Наклад 2900

Умоўна друк. арк. 3,72

Нумар падпісаны ў друк
19.08.2010 у 11.00

**Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7**

Заказ — 3961

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

91770024468001 10033

«Дабраслаў, Божа, жыта дажаць»

У кожным з рэгіёнаў Беларусі — свае традыцыі правядзення святаў народнага календара. А такое свята як дажынкі — адно з галоўных у жыцці селяніна. Вядома — які хлеб вырасце, як яго з поля прыбярэш — так і будзеш жыць далей увесь год: ці раскашаваць, ці туга падпясаваць кашулю.

З нецяярпеннем чакалі ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту свята «Дажынак». Наведвальнікі збіраліся не толькі паглядзець на свята, але і ўзяць удзел ва ўрачыстасці. Таму прыходзілі ў музей з самай раніцы. Моладзь заўсёды паглядзець на ўпрыгожаную пляцоўку ля музейнай вясковай школы, адкуль павінна было пачацца шэсце сялян на поле са спелым жытам. Сталыя людзі ўспаміналі, як дажынкі ладзіліся ў далёкія часы, у гады іх маладосці, хтосьці пра дажынкі чуў ад бацькоў і сваякоў.

Але не ў кожнай вёсцы цяпер, на жаль, памятаюць, якія асаблівасці былі ўласцівыя гэтай знакаваму свята менавіта ў іх старонцы. А такая памяць — сапраўдная крыніца народнай творчасці, скарбніца ведаў, незабыўных песень, танцаў. Людзі шанавалі зямлю, сваіх продкаў і сучаснікаў.

Цяпер асабліва адчувальна неабходнасць у захаванні гэтых звычаяў і адраджэння іх для новых пакаленняў. У час агульнай урбанізацыі народнае слова, песня, якія ідуць ад самага сэрца — быццам глыток чыстай крынічнай вады.

Гэта добра разумеюць у Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту.

Яго супрацоўнікі з руплівасцю збіраюць народныя звычаі і традыцыі — быццам каласок да каласка ў снапок, зярнятка да зярнятка. Спрытна ладзяць у музеі незабыўныя народныя свята, ды не іх эстрадны варыянт, а самы сапраўдны, аўтэнтны, у выкананні саміх носьбітаў старадаўніх традыцый.

Вось і на свята «Дажынкі» запрацілі ў музей славы фальклорны ансамбль «Вяснянка» Ліплянскага сельскага дома культуры, які сваёй творчасцю радуе прыхільнікаў народнага мастацтва амаль 40 гадоў. Яго галасістых артыстаў ведаюць не толькі «дома», у сваім рэгіёне. «Вяснянка» — удзельніца і пераможца многіх аглядаў самадзейнай творчасці, конкурсаў, аглядаў, фестываляў. Кіраўнік фальклорнага ансамбля «Вяснянка» — Людміла Лось. Песенную эстафету яна пераняла ад сваёй маці, якая кіравала ансамблем не адзін дзесятак гадоў. Тое, што на працягу ўдзельнікі ансамбля за гэты час, і цяпер поўніцца эмоцыямі, увагай і пашанай, любоўю да сваіх продкаў. З якой скрупулёзнасцю і пшчотай захоўваюць спевакі кожны ўспамін пра мінулы час, пра жыццё старэйшых пакаленняў, іх звычаі, песні, абрады.

Народная творчасць жыве ў іх паўсядзённай працы.

Падчас «дажынак» наведвальнікі музея насамрэч змаглі стаць не толькі глядачамі, але і ўдзельнікамі свята. Музейнай вёска прыняла ўсіх: вясковыя вуліцы сталі сведкамі святачнага шэсця жняўрака, чые песні гучна, меладчна разнісіліся па вясковых вуліцах. А дажыналі жыта звычайна жанчыны і дзяўчаты, таму і многія песні, якія гучалі падчас жніва, былі пра жаночую долю — поўныя лірызму і напеўнасці. «Дажынкі» пачаліся. Ад упрыгожанай пляцоўкі насупраць музейнай школы ўдзельніцы жніва з сярпамі на плячах, з прыказкамі і вясёлымі жартамі накіраваліся на поле з адной апошняй недажатай палоскай збажыны. А працу пачалі з прашэння аб Божай дапамозе ў адвечнай пачэснай працы хлелароба.

Пад спеў старадаўніх песень жнеі пачалі сваю працу. Спрытна і звычайна працавалі іх рукі, калі яны жалі і плялі вяночкі. Простыя дзеянні — нават мышцэ рук пасля працы, калі бласлаўленыя ручаі вады са збанка льюцца на далоні — набывалі сакральны сэнс. Неўміручая таямнічасць і глыбіня лачуццяў, поўных пашанаю да карміцелькі-зямелькі!

Песні суправаджалі і абрад упрыгожання кветкамі ды рознакаляровымі стужкамі апошняга снапа, які ўрачыста, праз усё сяло, панеслі ў «хату» да гаспадароў. А там, на ўзвышшы ля музейнай школы, ужо была падрыхтавана і «святліца» — «сцены» яе ўпрыгожылі яркімі распіснымі дыванамі,

а на шырокім стале якіх толькі прысмакаў не было — і каўбасы, і яечня, і шматкі сала з агуркамі і памідорамі, ды печыва, ды варыва!.. Гаспадары рыхтаваліся не без хвалявання: як бы дагадзіць жнеям, шчыра аддзякаваць за іх працу. Тады — а гэта дакладна прыкмета — цэлы год у гаспадароў будзе багата ды ладна. А з двара даносілася:

*Сёння дажынкі ў нас.
Жнеі жыта дажыналі,
Ды ў снапчкі вязалі.
Адчыняй, гаспадар, свой двор,
Бо вядзём увесь жніўны збор.*

На парозе «хаты» жнеі з гурамі і весялосцю зычылі гаспадарам спрыяння ва ўсім. Як сімвал, уручылі гаспадару апошні ўпрыгожаны сноп, а гаспадыньцы — вяночак: на шчасце і добрую долю.

Ды якое ж свята пачалося ў хаце — з частаваннямі, песнямі, танцамі. Наведвальнікі музея былі ўзрушаныя ўбачаным, а іх станавілася ўсё больш. Нават маладыя і іх госці, якія ў музеі адзначалі сваё абсалутае свята — пачатак маладога жыцця, далучыліся да традыцыі. І артысты «Вяснянкі» выканалі для іх абрадавыя вясельныя песні. Нездарма і маладых заўсёды сустракаюць хлебам ды соллю. Згоды ды каханьня!

Ларыса СЛОДКІНА

На здымках: фрагменты свята «Дажынак».

Фота аўтара

У наступным нумары

Вядомы навуковец Адам МАЛЬДЗІС пачынае весці на старонцы «Суайчыннікі ў свеце» рубрыку «Кнігарня роднасці». Аб'ектам увагі будуць новыя кнігі, прысвечаныя вядомым беларусам, якія зрабілі пэўны ўклад у развіццё сусветнай культуры. У наступным нумары гаворка будзе ісці пра кнігу Уладзіміра Шчаснага «Мастакі Парыжскай школы з Беларусі» і маскоўскае выданне «Studia slavica-polonica», дзе змешчаны працы савецкага паланіста Івана Касцюшкі, які нарадзіўся на Віцебшчыне. І самі кнігі, і артыкул Адама Мальдзіса, бяспрэчна, вартыя ўвагі чытача...

Невымоўнае

Жыццё аднаго мастака

Кажуць, прызнанне да мастака прыходзіць пасля яго смерці. Хочацца распавесці пра сціплага чалавека з нялёгкім лёсам, які прыўнёс многае ў мастацтва нашага раёна — пра рэчыцкага мастака Валерыя Бандарчука, якога не стала ў канцы ліпеня гэтага года.

Валерый Пятровіч нарадзіўся ў маі 1959 года ў Петразаводску. Бацькі былі родам з Калінкавіцкага раёна, а ў Карэлі працавалі. У 1971 годзе сям'я пераехала ў Рэчыцу. Бандарчук з дзяцінства цікавіўся жывапісам. Прабуючы з графікай, імкнуўся пісаць алеем, але беспаспяхова. У 1982 годзе Валерый знаёміцца з Аляксандрам Ісачовым. Гэтае знаёмства стала пачаткам яго творчага шляху. Першую яго працу Бандарчука Ісачоў адвёз у Ленінград, дзе яе набыў знакаміты калекцыянер Георгій Міхайлаў.

З тых часоў Валерый сур'ёзна заняўся жывапісам. З'яўляюцца знакавыя ў творчасці мастака работы. Канец 1980-х — пачатак 1990-х гадоў мінулага стагоддзя — найбольш плённы перыяд. У гэты ж час эмігранты з усяго былога СССР, з'яжджаючы за мяжу, вывозяць з сабой на памяць пра родныя мясціны карціны беларускіх аўтараў. Сярод іх былі і работы Бандарчука.

Валерый не меў мастацкай адукацыі, ён самавучка. У яго працах многія адзначаюць уплыў Аляксандра Ісачова. Тэматыка палотнаў рэчыцкага майстра была не вельмі разнастайнай — работы на біблейскія і міфалагічныя тэмы. З 2003 года Бандарчук працуе ў тэхніцы графікі. На гэтым шляху ён дасягнуў высокага тэхнічнага ўзроўню. З'яўляючыся лясной, ён пачынаў пісаць свае карціны злева направа, зверху ўніз, і падчас напісання трымаў увесь сюжэт у галаве.

Валерый Бандарчук — чалавек, які жыў адным днём. За гады творчасці не было арганізавана ніводнай персанальнай выставы мастака. Карціны раскупляліся практычна адразу пасля заканчэння працы, ці, лепш сказаць, іх набывалі яшчэ да таго, як яны былі напісаныя. Працаваў у асноўным ноччу, днём адпачываў. Як і Ісачоў, ён жыў творчасцю. Як і Ісачоў, яму асабліва ўдаваліся карціны на біблейскія сюжэты.

Таксама ў яго творчасці шмат жаночых вобразаў. У 2005 годзе Бандарчук цяжка захварэў і не змог паўнаўвартасна тварыць. У канцы ліпеня мастака не стала, ён памёр у поўнай адзіноце.

Ніка МАРОЗАВА